

PILIETINĒS LYDERYSTĒS
UGDYMAS MOKYKLOJĒ:
SĒKMĒS PATIRTYS

PILIE TINĖS LYDERYSTĖS
UGDYMAS MOKYKLOJE:
SĖKMĖS PATIRTYS

ERASMUS+ bendrojo ugdymo sektoriaus 2
pagrindinio veiksmo programos projekte
Nr. 2015-1-LT01-KA201-013469-932871505
sukurto intelektualinio produkto medžiaga

Leidinyi parengtas naudojant intelektinio produkto, sukurto įgyvendinant ERASMUS+ bendrojo ugdymo sektoriaus 2 pagrindinio veiksmo programos projekto „Pilietinės lyderystės ugdymas mokykloje“ (Nr. 2015-1-LT01-KA201-013469-932871505) medžiagą.

Projekto trukmė – 2015–2017 m.

Projekto tikslas – ugdyti mokyklų vadovus ir mokytojus kaip pilietinius lyderius, stiprinant jų kompetencijas, susijusias su mokinių nacionalinio ir europinio pilietiškumo ugdymu.

Projekto koordinatorius – Prienų švietimo centras.

Projektas finansuojamas ERASMUS+ programos lėšomis.

Sukurta medžiaga atspindi jos rengėjų, bet ne Švietimo mainų paramos fondo, Europos Komisijos ar jos institucijų požiūrį. Europos Komisija neatsako už šios medžiagos turinį ir galimą panaudojimą.

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

ISBN 978-609-454-311-1

© Prienų švietimo centras /
Prienų švietimo pagalbos tarnyba, 2017
© Jūratė Valuckienė, 2017
© Sigitas Balčiūnas, 2017
© Aina Būdvytytė, 2017
© Diana Cibulskienė, 2017
© Evandželina Petukienė, 2017
© UAB „Vitae Litera“, 2017

SKIRIAME VISIEMS, KAM RŪPI MOKYKLOS
ATEITIS, MOKYTOJO PAREIGA IR
ATSAKOMYBĖ NE TIK UŽ AKADEMINĮ
MOKYMĄ.

TURINYS

11

I skyrius. Pilietinės lyderystės ugdymas mokykloje: projekto siekiai ir patirtys

27

II skyrius. Kaip suprantamas pilietiškumas: teorinės pilietiškumo ugdymo nuostatos

39

III skyrius. Instrumentai, padėję pakeisti požiūrį į mokinių pilietiškumo ugdymą: kaita mokykloje

75

About the Project in English

PILIE TINĖS LYDERYSTĖS UGDYMAS MOKYKLOJE:

projekto siekiai ir patirtys

Kodėl Prienų rajono savivaldybėje pritaria projektui „Pilietinės lyderystės ugdymas“?

Ateitis priklauso jauniems žmonėms. Nuo jų požiūrio į šalia esantį pasaulį, į supančią aplinką, nuo pagarbos ir tolerancijos kitokiai minčiai ir pasaulio suvokimui ugdymo priklausys visuomenės gerovė ir rytojūs. Žinome, kad pasaulio ir Europos šalių švietimo sistemose pastaraisiais metais ypač daug dėmesio skiriama jaunimo pilietiškumo ugdymui, atlikta nemažai tarptautinių palyginamųjų pilietiškumo tyrimų, patvirtinančių neatitikimą tarp švietimo politikų ir praktikų pastangų ir jaunimo pilietinės veiklos bei pilietinių vertybių raiškos.

Prieš rengdami projektą svarstėme, kodėl taip yra. Mokslinėje literatūroje radome atsakymą, kad dažnai mokyklose vykstančio pilietinio ugdymo turinys, formos, būdai, veikimo metodikos neatitinka visuomenės kaitos dinamikos, vaikų ir jaunimo poreikių ir lūkesčių. Diskutuodami sutarėme, kad panaši situacija gali būti ir mūsų rajono mokyklose: jose vyksta daug renginių, skatinančių mokinių patriotiškumą, atsakomybę, dėmesingumą, tačiau ar šie renginiai tikrai patinka vaikams, ar visi mokytojai gali uždegti

Visada apie pilietiškumą galvojome kaip apie savaime suprantamą dalyką. Pradėję rengti projektą supratome, kad mūsų įsivaizdavimas apie tai, kas yra pilietiškumas mokykloje, yra ribotas. Daugelis dalykų, vykstančių mokykloje, vaikams yra tarsi nuleidžiama iš viršaus: jie daro tai, ką sugalvoja vadovai, mokytojai. Dalyvaudami projekte norėjome, kad viskas būtų kitaip – iniciatyvą parodytų mokiniai. Tai reiškė rasti kelius įgalinti mokinius veikti naujai – pilietiškai.

Danutė, Švietimo centro direktorė, projekto vadovė

Natūralu, kad steigėjas galvoja apie jam valstybės deleguotas funkcijas, švietimo strateginę kaitą, bet ne apie konkrečių mokyklų pokyčius. Programos ERASMUS+ projektų veikla yra viena geriausių ir patikimiausių galimybių įgyvendinti pokyčius švietimo srityje, nes būtent šiuose projektuose užkoduotas tiek savivaldybės, tiek mokyklos strategijos įgyvendinimas.

Renata, Švietimo skyriaus vyriausioji specialistė

savo pavyzdžiu ir kaip lyderiai ugdyti mokinių pilietiškumą?

Pilietiškumo temą, rengiant projektą, įpareigojo rinktis ir mokyklų veiklos kryptį bei kokybę reglamentuojantys dokumentai.

Mums, švietimo darbuotojams, aktuali Valstybinėje švietimo 2013–2022 m. strategijoje¹ minima užduotis „sutelkti švietimo bendruomenę ir visus Lietuvos žmones nuolat kryptingai lavintis siekiant asmeninės ir šalies sėkmės“, įgyvendinant švietimo misiją, suteikti kiekvienam su Lietuva save susiejusiam asmeniui savarankiško ir aktyvaus gyvenimo pagrindus, padėti nuolat tobulinti savo gebėjimus tapti visaverčiu demokratinės visuomenės nariu, aktyviai dalyvaujančiu socialiniame, ekonominiame ir kultūriniame gyvenime.

Negalėjome nepriimti ir Geros mokyklos (2015) iššūkio – jos koncepcijoje pabrėžiama pusiausvyra tarp akademinų ir socialinių kompetencijų ugdymo: mokytojams turi būti svarbi visapusiška mokinio asmenybės branda ir ūgtis, vadinas, dėmesys turi būti skiriamas ir toms žinios bei kompetencijoms, kurios pažymiu nėra vertinamos, bet reikalingos mokiniams, jei norime,

Projektinė veikla mūsų rajone yra tapusi veikimo kartu modeliu. Projekto rengimas ir įgyvendinimas padeda susitelkti, išryškina lyderius, stiprina švietimo bendruomenę. Šitas santykis niekur neišnyksta. Kai tu susitelki įgyvendindamas projektą, būni susitelkęs ir įgyvendindamas visas kitas veiklas.

Renata, Švietimo skyriaus vyriausioji specialistė

kad ateityje jie būtų pilietiškai, humaniškas vertybes puoselėjantys visuomenės nariai ir sėkmingai planuotų savo asmeninį bei profesinį gyvenimą.

Kad būtų drąsiau keisti mokinių pilietiškumo ugdymą, nusprendėme veikti kartu. Tokios patirties savivaldybėje jau buvome įgiję įgyvendindami nacionalinį projektą „Lyderių laikas 2“. Tik šį kartą dirbome be veiklą koordinuojančios savivaldybės kūrybinės komandos – tik Švietimo centras ir pagrindinės mokyklos. Mums tiko ir programos ERASMUS+ bendrojo ugdymo sektoriaus 2 pagrindinio veiksmo programos siūlomas projektinės veiklos organizavimo modelis, t. y. konsorciūmas. Laimėję projektą tikėjome, kad galėsime pasižvalgyti svetur:

pasimokyti iš kitų šalių kolegų, kaip ugdyti mokinių pilietiškumą, duoti pradžią tarptautiniam bendradarbiavimui šioje srityje.

Ir mums pasisekė. Paraiška buvo patenkinta, o mes dalijamės savo patirtimi ir žiniomis, įgytomis kuriant projekto intelektualinę produktą – pilietiško lyderio ugdymo modelį.

Mūsų projekto „Pilietinės lyderystės ugdymas mokykloje“ dosjė

Projekto Nr. 2015-1-LT01-KA201-013469-932871505.

Projekto trukmė – 2015–2017 m.

Projekto tikslas – ugdyti mokyklų vadovus ir mokytojus kaip pilietinius lyderius, stiprinant jų kompetencijas, susijusias su mokinių nacionalinio ir europinio pilietiško ugdymu.

Drauge aptartas suaugusiųjų **projekto siekis** – įkvėpti mokinius būti pilietiškais visuomenės nariais pirmiausia patiems demonstruojant aktyvų pilietiškumą mokykloje ir šalia jos esančioje bendruomenėje.

Numatyti projekto rezultatai:

- *partnerystė*, sustiprinta tarptautinių susitikimų ir bendravimo metu, įkvėpanti vystyti pilietiško lyderio ugdymo idėją, kurti, mokytis ir bendradarbiauti kvalifikacijos tobulinimo srityje;
- *mokytojų profesinių įgūdžių tobulinimas*, naujų ugdymo metodų naudojimo skatinimas, patirties plėtojimas, naujų žinių įgijimas, pilietinio ugdymo pamokų pagerinimas.

¹ Valstybinė švietimo 2013–2022 m. strategija, www.smm.lt

PROJEKTO VYKDYTOJAI Projekto koordinatorius

PRIENŲ ŠVIETIMO CENTRAS / PRIENŲ ŠVIETIMO PAGALBOS TARNYBA. Pagalbos mokiniui, mokytojui ir mokyklai įstaiga, kartu su mokyklomis siekianti atviros, kūrybingos, atsakingos asmenybės ugdymo. Didžiausia organizacijos vertybė – nuolatinis asmenybės tobulėjimas ir siekis mokytis visą gyvenimą. Projektą koordinatorius baigs reorganizuotas kaip Prienų švietimo pagalbos tarnyba.

Projekto partneriai

PRIENŲ „AŽUOLO“ PROGIMNAZIJA. Mokykla, pasirinkusi kryptingą muzikinį ugdymą, plėtoja bei skatina ir kitas mokinių vertybines nuostatas, įgalinančias tapti doru, siekiančiu žinių, savarankišku, atsakingu, patriotiškai nusiteikusi piliečiu, lavinti ateityje svarbius komunikacinius, socialinius, sveikos gyvensenos gebėjimus, sudaro sąlygas nuolat tenkinti mokinių pažinimo poreikius ir tobulėti mokantis visą gyvenimą, perteikti

asmeniui tautinės ir etninės kultūros, demokratijos tradicijas įkūnijančius pilietinės ir politinės kultūros pagrindus.

PRIENŲ R. IŠLAUŽO PAGRINDINĖ MOKYKLA. Mokyklos bendruomenės nuomone, mokykla yra išskirtinė dėl saugios ugdymosi aplinkos, dalyvavimo tarptautiniuose projektuose, integruotų savarankiškų veiklų, bendruomenės narių poreikių derinimo, kūrybiškai atliekamo veiklos įsivertinimo ir bendradarbiavimo su išorės partneriais. Svarbiausios mokyklos vertybės, susijusios su pilietiškumo ugdymu yra pagarba, draugiškumas, pagalba, saugumas, šeima, tobulėjimas. Mokyklos vizija: šiuolaikiškai mokydamiesi, besidalydami lyderyste, ugdydamiesi pilietiškumą ir kitas vertybes, siekiame brandžios asmenybės ūgties.

mosi visą gyvenimą idėja, kurią realizuoti padeda integruotas, aktyviu tyrinėjimu paremtas ugdymo procesas. Mokykloje ypač puoselėjamos į mokinį orientuotos mokymosi aplinkos, padedančios jam suvokti pasaulio kūrybiškumą ir įvairovę, įgalinančios siekti pažangos ir aukščiausių asmeninio mokymosi rezultatų.

PRIENŲ R. SKRIAUDŽIŲ PAGRINDINĖ MOKYKLA vadovaujasi šūkiu „Mokykla kiekvienam!“ ir tiki, kad patys bendruomenės nariai yra kūrėjai, atsakingai už tai, ką turi. Mokykloje susitarta, kad kiekvieno bendruomenės nario atsakomybę galima įžvelgti per jo elgesį, kai yra laikomasi susitarimų, įsipareigojama siekti bendrų tikslų, laiku atliekami paskirti darbai, mokiniai mokosi tikslingai ir pagal savo gebėjimus. Mokyklos kredo:

„Ateitis – tai ne kažokia vieta, į kurią mes einame, bet vieta, kurią mes patys sukuriame“ (Jofn Schaar).

ST. THOMAS'O TARPTAUTINĖJE MOKYKLOJE (MITERBAS, ITALIJA) mokosi vaikai nuo 3 iki 13 metų amžiaus. Mokyklos bendruomenę sudaro nariai iš daugiau nei dešimties skirtingų šalių, pradedant Europa ir baigiant Okeanija. Joje kalbama daugiau nei penkiolika skirtingų kalbų, nors oficiali ugdymo kalba yra anglų. Mokykloje dirba daugialbė tarptautiškumą propaguojanti mokytojų bendruomenė. Ji tiki moky-

BALTIJOS REGIONO TYRĖJŲ ASOCIACIJA. Jos siekis – inicijuoti skirtingų sričių tyrėjų tarpusavio bendradarbiavimą, skatinantį idėjų kaitą vykdant tyrimus, orientuotus į regionų vystymąsi. Baltijos regiono tyrėjų asociacija yra Europos regioninių tyrimų, vienijančių nacionalines Europos regioninių tyrimų asociacijas, visateisė narė. Jos nariai yra mokslininkai, besidomintys įvairiais ekonomikos ir planavimo, regiono ir vietos plėtros klausimais. Dalis asociacijos narių ilgą laiką bendradarbiauja su Švietimo ir mokslo ministerija, Nacionaline mokyklų vertinimo agentūra, dirba švietimo tyrimų srityje.

NORVEGIJOS NIŲIN (NORDISK INSTITUTT FOR TRENING OG INTERNASJONALT NETTVERK) – tai tarptautinė nevyriausybė organizacija Stavangeryje, kurios veikimo sritis yra darbas su jaunimu ir suaugusiais žmonėmis, siekiančiais būti

aktyviais ir atsakingais pasaulio piliečiais, norinčiais mokytis visą gyvenimą. NiTiN tiki, kad mokymasis kaip procesas, trunkantis visą gyvenimą, įgalina tarpkultūrinę atsakomybę ir ugdo įgūdžius ir kompetencijas, ypač svarbius žmonėms,

turintiems mažiau galimybių, ar tiems, kurie yra atsidūrę visuomenės paraštėse.

KAS KEITĖSI MOKYKLOSE ĮGYVENDINANT PROJEKTĄ: projekto dalyvių požiūris

PRADŽIA. Pirmaisiais projekto metais mūsų mokyklos įgyvendino tradicines priemones, kurios, kaip manėme, padeda ugdyti pilietiškumą. Tik gavus mokinių ir mokytojų nuomonių tyrimo duomenis paaiškėjo, kurią veiklos kryptį kiekviena projekte dalyvaujanti mokykla turėtų pasirinkti. Mokyklos numatė kelius, kaip ugdyti pilietinę lyderystę, atsižvelgdamos į savo dydį, galimybes, puoselėjamas tradicijas.

SUSITARIMAI. Įvertinę tyrimo rezultatus, nutarėme, kad projekto veiklų įgyvendinimo keliai turi būti skirtingi, tačiau tam tikri mokinių pilietiškumo ugdymo principai turėtų būti bendri.

Pirma, sutarėme, kad įgyvendinant projekto veiklas turi būti teikiama pirmenybė renginių kokybei, o ne kiekybei: geriau kelios veiklos per metus, orientuotos į esminius vaikų motyvacijos didinimo veikiant pilietiškai dalykus, nei daug paviršutiniškai atliktų darbų.

Antra, numatėme, kad būtina ieškoti naujų būdų tradicinėms problemoms

Sėkmė priklauso nuo žmonių, nes tai yra žmonės, nenorintys vien tik užsirdaryti savo klasėje. Jie nori kažką daryti. Jiems įdomu. Tai bendraminčiai.

Virginija, Skriaudžių pagrindinės mokyklos mokytoja

Viso projekto metu mokytojai buvo pilietiškai lyderiai, sugebėję įgalinti mokinius įgyvendinti savo sumanymus.

Danutė, Švietimo centro direktorė, projekto vadovė

spręsti, nes mokiniams neįdomios įprastos formos.

Trečia, pasiryžome remtis Geros mokyklos koncepcijoje aprašytu saviraiškaus dalyvavimo mokyklos gyvenime principu. Susitarėme, kad mūsų siūlomas veiklas mokiniai turi patirti kaip nuotyki; būdami pilietiškai, mokiniai turi jaustis komfortabiliai (būti saugūs, džiaugtis buvimu mokykloje ir laikyti tai prasminga veikla); mokyklos bendruomenėje turi vyrėti bendruomeniškumo dvasia (vienybė, dalijimasis, rūpinimasis kitais, pagalba, įsipareigojimai); planuodami pokyčius inicijuojančias veiklas, privalome remtis mokinių savivalda (tarimasis, sprendimų inicijavimas, priėmimas ir įgyvendinimas, mokyklos gyvenimo kūrimas).

TARIMASIS SU KITAIŠ IR SAVIMI.

Viso projekto veiklų metu didelį dėmesį skyrėme diskusijoms su mokiniais ir pokyčių refleksijai. Tik aktyvus mokinių dalyvavimas (nuo planavimo etapo iki vykdytų veiklų aptarimo) padėjo patikėti projekto idėjoms ir sudarė palankias sąlygas siekti projekto rezultatų.

TARPTAUTINIŲ VIZITŲ PATIRTYS.

Galima sakyti, kad vizitai pas projekto partnerius mums ir mūsų mokytojams atvėrė akis. Pilietiškumo ugdymas Viterbo mokykloje jaučiamas visur. Matėme, kaip mokiniai ir mokytojai yra įtraukiami į paprastą veiklą, ugdančią pilietiškumą ir atsakomybę: mokiniai mokykloje gamino įvairius dirbinius, paskui juos

Po išvykų į užsienį mokytojai pasikeitė: pasivežė daug idėjų, įgavo geros energijos. Projekto veiklos suteikė daug naujų minčių, noro jas įgyvendinti savo mokykloje, kažką pakeisti.

Birutė, Išlaužo pagrindinės mokyklos bibliotekininkė

Neslėpsiu, kad iki dalyvavimo šiame projekte man trūko pasitikėjimo mokiniais, kompetencijų su kolegomis diskutuoti apie įvairesnes pilietiškumą ugdančias veiklas. Dalyvaudama projekto partnerių susitikimuose tiek Lietuvoje, tiek Italijoje pagilinau savo supratimą apie tai.

Aldona, Išlaužo pagrindinės mokyklos mokytoja

pardavinėjo, o už gautus pinigus rėmė vargingiau gyvenančias šeimas, apmokėjo mokinių ekskursijos išlaidas. Nustebino, kad likę pinigai buvo grąžinti. Šios labdaros akcijos tęsėjai Lietuvoje buvo Prienų „Ažuolo“ progimnazijos mokytojai ir mokiniai, perėmę pagalbos idėją ir tapę jaunaisiais maltiečiais.

Iš Italijos parsivežėme idėją, kaip gali bendradarbiauti mokiniai ir mokyklos vadovai – tai Prienų „Ažuolo“ progimnazijos sėkmingai įgyvendintas projektas „Arbatos puodelis su administracija“. Mokiniai buvo kviečiami į pokalbį su mokyklos vadovais, dalijosi rūpesčiais, susipažino su administracijos ir mokyklos savivaldos funkcijomis. Sekdami italų pavyzdžiu, išdrįsime mokinius supažindinti su artimiausios valdžios institucijomis: Prienų „Ažuolo“ progimnazijos ir Išlaužo pagrindinės mokyklos mokiniai lankėsi pas Prienų miesto merą ir miestelio seniūną, domėjosi vietos savivaldos veiklos galimybėmis.

VEIKIMAS KARTU PAMOKOSE.

Įgyvendinant projektą, bendrose tarp mokyklų diskusijose apie pilietiškumo ugdymą gimė daug idėjų, pavyzdžiui, sugalvojome organizuoti bendrą pamoką „Kaip mes suprantame pilietiškumą?“ Išlaužo ir Skriaudžių pagrindinių mokyklų aštuntų klasių mokiniams. Pažintis tarp mokinių prasidėjo nuo laiško rašymo – taip patobulinome raštingumo įgūdžius ir prisiminėme laiško rašymo struktūrą. Išlaužo pagrindinės mokyklos mokiniai suorganizavo konferenciją „Aš – lyderis“. Pranešimus skaitė projekto partneriai – „Ažuolo“ progimnazijos, Skriaudžių ir Išlaužo pagrindinių mokyklų mokiniai. „Ažuolo“ progimnazijos, Išlaužo ir Skriaudžių mokyklų mokytojai įgyvendino bendras pilietiškumo akcijas „Tu mums viena“, „Laiškas Žemei“, atliekų rūšiavimo projektuose dalyvavo ikimokyklinio ugdymo grupių mokytojai.

Pilietiškumas – visa apimanti vertybė, kurios ugdymo(si) sėkmė, manau, didžia dalimi priklauso nuo kokybiškos vertybių integracijos ne tik į masinius renginius, šventes, projektus, bet ir į dalykinę sistemą – pamokas. Mokykloje vykdomas Erasmus + KA2 projektas „Pilietinės lyderystės ugdymas mokykloje“ patvirtino šią mintį ir įkvėpė ieškoti naujų integracijos būdų. Mokykloje mokau lietuvių ir anglų kalbų, todėl atsiveria didelės pilietiškumo integracijos galimybės.

Eglė, Išlaužo pagrindinės mokyklos mokytoja

POKYČIAI MOKYKLOSE. Smagu pasidžiaugti, kad Prienų „Ažuolo“ progimnazijoje pasibaigus projektui įvyko šie mokinių pilietiškumo ugdymo teigiami pokyčiai: padaugėjo mokinių, kuriems patinka eiti į mokyklą, pavyko sudominti mokinius viešaisiais renginiais, pasikeitė mokinių nuostatos dėl dalyvavimo mokinių savivaldoje, daugiau mokinių ėmė teigiamai vertinti teisingumą kaip pilietiško dimensiją, sustiprėjo mokinių pilietinio aktyvumo motyvas padėti, kai pagalba tikrai reikalinga, patriotiškumą mokiniai pradėjo suvokti kaip didžiavi-mąsi savo mokyklą, miestu, tuo, kad jie gyvena Lietuvoje ir Europos Sąjungoje. Mokykla tapo demokratiškesnė, pastebimas teigiamas pokytis ugdant mokinių pilietiškumą mokykloje vykstančiais renginiais.

YPAČ SĖKMINGOS VEIKLOS MOKYKLOSE, ĮKVEPIANČIOS MOKINIŲ PILIETIŠKUMĄ

Išlaužo pagrindinė mokykla:

- bendrų sprendimų priėmimas mokinių įsipareigojimų klasėje lygmeniu;
- bendradarbiavimas su išorės partneriais;
- refleksijų dienos ir jų metu vykstantys individualūs pokalbiai su mokiniais ne tik apie jų asmeninę pažangą, bet ir visais jiems rūpimais klausimais. Sukurta ir aktyviai taikoma nauja refleksijos forma – Refleksijų medis, kurį „augina“ visi bendruomenės nariai;
- Ateities seminaras.

Skriaudžių pagrindinė mokykla:

- aktyvaus klasės susirinkimo metodo taikymas siekiant įgyvendinti visuomeninius tikslus;
- iniciatyvų įgyvendinimas (kiekviena klasė susitarė ir įgyvendino po vieną iniciatyvą).

Prienų „Ažuolo“ progimnazija:

- Jaunųjų maltiečių organizacijos veikla. Progimnazija yra viena iš dviejų mokyklų Lietuvoje, kurioje į šią veiklą yra įsitraukę mokiniai (kitur dalyvauja tik suaugusieji);
- valstybinių švenčių minėjimas kitaip, mokiniams patraukliais būdais;
- klasių valandėlės „Arbatos puodelis su mokyklos administracija“.

Ta iniciatyva skambėjo kaip kosmosas. O buvo paprasta: ketvirtokai pagamino inkilų, su tėvais įkėlė juos į medžius. Penktokai norėjo suorganizuoti sporto šventę ir įtraukti į ją visus mokinius, šeštokai pastatė suoliukus prie mokyklos...

Aidutė, Skriaudžių pagrindinės mokyklos direktoriaus pavaduotoja ugdymui

Skriaudžių pagrindinėje mokykloje projekto „Pilietinės lyderystės ugdymas mokykloje“ metu kiekvienas mokinių turėjo galimybę išsakyti savo nuomonę apie tai, ką jis mokykloje norėtų keisti, susitarti su klasės draugais dėl bendros veiklos, ją suplanuoti ir įgyvendinti kaip savo klasės iniciatyvą.

Renata, Skriaudžių pagrindinės mokyklos direktorė

Išlaužo pagrindinė mokykla džiaugiasi, kad ir pasibaigus projektui mokykloje vyksta visos bendruomenės refleksijų diena, kurios tikslas – išgirsti mokinių mintis ir iniciatyvas, susijusias su asmeninio pilietiškumo raiška mokyklos gyvenime.

Rasa, Išlaužo pagrindinės mokyklos direktorė

BENDROS MOKYKLŲ VEIKLOS, LEIDUSIOS PASIJUSTI MOKYTOJŲ LYDERIŲ GRUPE:

- renginys, skirtas Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienai paminėti, Lietuvių kalbos dienoms paminėti skirta etnografinė vakaronė „Tu man viena“ Prienų „Ąžuolo“ progimnazijoje;
- labdaros akcija „Pasidalinkime gerumu“ Prienų „Ąžuolo“ progimnazijoje ir virtuali labdaros mugė, kurioje dalyvavo visos projektą vykdančios mokyklos;
- protų kovos „Aš – Lietuvos pilietis“ Prienų „Ąžuolo“ progimnazijoje;
- Europos kalbų diena Išlaužo pagrindinėje mokykloje;
- Lietuvos valstybės atkūrimo šventės minėjimas Išlaužo pagrindinėje mokykloje;
- rajoninė mokinių konferencija „Aš – lyderis“ Išlaužo pagrindinėje mokykloje;
- pilietinių iniciatyvų pristatymo renginys Skriaudžių pagrindinėje mokykloje;
- pilietinė akcija „Laiškas Žemei“ Prienų „Ąžuolo“ progimnazijoje.

MOKYTOJŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMO RENGINIAI, PADĖJĘ SUKAUPTI ŽINIŲ IR KOMPETENCIJŲ, REIKALINGŲ LYDERYSTEI IR PILIETIŠKUMUI UGDYTI: gal bus naudinga žinoti, kas mus mokė

Seminaras „Aktyvaus pilietiškumo ugdymas“, lektorės Ieva Petronytė ir Agnė Markauskaitė (Pilietinės visuomenės institutas). Naudinga, nes gavome žinių apie įvairias pilietiškumo ugdymo formas, susipažinome su pilie-

tinės galios indekso tyrimo metodika ir rezultatais, pagilinome gebėjimus taikyti įvairius pilietiškumo ugdymo metodus pamokose ir neformaliojo švietimo veiklose.

Seminaras „Tvaraus pilietiškumo ugdymo modelio kūrimas“, lektoriai Rygaudas Guogis, Lukas Benevičius ir Irena Blaževičė (VšĮ „Mokymosi mokykla“). Patyrėme, kad galima kelti kvalifikaciją kitaip: kartu su mokiniais, sukrius ant sėdmaišių ir išbandant Forumo teatro metodą asmeninei pilietiškumo sampratai atskleisti. Išmokome piešdami analizuoti ir vizualizuoti pilietiškumo vystymą mokykloje, numatyti tvarias, nuoseklias ir efektyvias pilietinio ugdymo veiklas.

Tarptautinis seminaras „Pilietinės lyderystės ugdymas mokykloje“ Viterbo St. Thomas'o tarptautinėje mokykloje (Italija), lektoriai Danutė Stankevičienė (Prienų švietimo centras), Jūratė Valuckienė ir Sigitas Balčiūnas (Baltijos regiono tyrėjų asociacija), Daniel'as Cox'as, Joanne Gillespie (Viterbo St. Thomas'o tarptautinė mokykla), Goncalo'as Guerreiro'as (NiTiN, Norvegija). Įgijome žinių ir gebėjimų, kaip dalyvauti įvairiose akcijose kuriant pilietinę visuomenę, pagilinome komunikacinę ir informacijos valdymo bei bendravimo ir bendradarbiavimo užsienio kalba kompetencijas, aptardami pilietinio lyderio ugdymo modelį.

Seminaras „Projekto įvaizdžio stiprinimas internete ir socialiniuose tinkluose“, lektorė Milda Damkuvienė (Šiaulių universiteto docentė, socialinių

mokslių (vadybos) daktarė). Pagiliname gebėjimą tobulinti esamas ir diegti naujas komunikacijos praktikas, padedančias siekti tarptautinio projekto ir švietimo organizacijos tikslų, kitaip tariant, supratome, kodėl reikia naudoti feisbuko paskyrą bendraujant su mokiniais ir jų tėvais pilietiškumo ugdymo klausimais.

Seminaras „Pilietiškumo ugdymas mokykloje – geros mokyklos raktas“ Šiaulių r. Aukštėlės pagrindinėje mokykloje, lektorius Vaidas Bacys (mokyklos direktorius). Pamatėme, kaip kuriamos integruoto ugdymo aplinkos, ir supratome, kaip veikia demokratinio valdymo principai kaimo mokykloje, kurioje mokiniai, jų tėvai ir vietos bendruomenė saviraiškiai dalyvauja mokyklos gyvenime.

Tarptautiniai projekto partnerių susitikimai

2015 m. gruodžio 9–12 d. Prienuose susitikimą organizavo projekto koordinatorius – Prienų švietimo centras. Susitikimas skirtas projekto partneriams susipažinti, susitarti dėl bendrų veiklų, įgyvendinant projektą, išsiaiškinti

ti esamą pilietiškumo ugdymo situaciją projekte dalyvaujančiose šalyse ir susitarti susitarimus dėl tolesnių veiksmų.

2016 m. gegužės 17–21 d. Stavan-geryje (Norvegija) projekto partnerius priėmė nevyriausybinė organizacija Ni-TiN ir dalijosi patirtimi apie savo ir kitų Norvegijos nevyriausybinių organizacijų paauglių pilietiškumo ugdymą. Susitikime buvo aptarta intelektualinio produkto – pilietinės lyderystės ugdymo modelio – kūrimo eiga, vyko diskusijos apie apklausų Lietuvos ir Italijos mokyklose rezultatus. Šie duomenys, kaip ir Norvegijos nevyriausybinių organizacijų patirtis, buvo labai vertingi kuriant pilietinės lyderystės ugdymo modelį.

2017 m. gegužės 8–12 d. Viterbe (Italijoje) projekto partnerių atstovus priėmė St. Thomas'o tarptautinės mokyklos kolektyvas. Projektui einant į pabaigą buvo aptarta pilietinės lyderystės ugdymo modelio išbandymo mokyklose patirtis, modelio taikymo galimybės pasibaigus projektui, įvyko pilietiškiausio mokytojo rinkimų komisijos posėdis, ap-svarstyti dar likę nenuveikti darbai.

KAIP SUPRANTAMAS PILIETIŠKUMAS:

teorinės pilietiškumo ugdymo
nuostatos

Šis leidinio skyrius yra rimtas – jame pateikiamas teorinis visų projekto veiklų pagrindimas: dalijamės įgytomis žiniomis apie mokytojo lyderystę, naujausias pilietiškumo apibrėžtis, pilietiškumo ugdymo strategijas ir modelius mokykloje, pristatome savo sukurtą pilietiško lyderio ugdymo modelį, kurio esmė – kiekvieno saviraiškų dalyvavimas mokyklos gyvenime.

Nė vienas pokytis ugdymo procese negali įvykti be mokytojo. Jis – tas suaugęs žmogus, kuriuo vaikas patiki tiek mokymasis dalyko, tiek rengdamasis savo gyvenimui. Mums buvo labai svarbu išsiaiškinti, kaip veikia ir kokiomis asmeninėmis savybėmis pasižymi mokytojas, kurį mokyklos bendruomenė pripažįsta kaip lyderį, kuriuo tiki ir kurio idėjas nori įgyvendinti ir kolegos, ir mokiniai. Tyrėjų padedami, atsakymą radome.

SVARBIAUSI MOKYTOJO LYDERIO VEIKLOS BRUOŽAI:

- **mokytojas lyderis** skleidžia, dalijasi mokyklos vizijos idėjomis, savo profesinius tikslus sieja su mokyklos ir savivaldybės švietimo sistemos pažanga, palaiko ir skleidžia asmeninės atsakomybės už mokyklos sėkmę idėjas;

- **mokytojas lyderis** organizuoja bendradarbiavimą grįstas veiklas tam, kad galėtų padėti kolegoms spręsti problemas, diskutuoja, skatina reikšmingus pokyčius mokykloje ir už jos ribų;

- **mokytojas lyderis** dalijasi su kolegomis turimais mokymo ištekliais, tam pasitelkdamas naujausias technologijas;

- **mokytojas lyderis** ragina kolegas padėti mokiniams tinkamai valdyti internete skleidžiamas žinias, per socialines medijas skatinti bendradarbiavimą grįstą mokymąsi;

- **mokytojas lyderis**, vesdamas atvirą pamoką, stebėdamas, konsultuodamas, padeda kolegoms diegti naujoves;

- **mokytojas lyderis** kitiems padeda diegti meistriško mokymo idėjas;

- **mokytojas lyderis**, kurdamas mokymo strategijas skirtingus mokymosi poreikius turintiems mokiniams, bendradarbiauja su šeimomis, bendruomenė ir kolegomis.

Mokytojo lyderystė mums buvo reikalinga siekiant užtikrinti pilietiškumo ugdymo veiklų poveikį ir tvarumą. Tam, kad mokyklose keistųsi mokinių pilietiškumo ugdymo nuostatos, lyderio vaidmens turėjo imtis ne tik mokyklos direktorius, bet ir su mokiniais pamokose ir popamokinėse veiklose dirbantys mokytojai.

Būtent mokytojai lyderiai inicijavo ir palaikė mokyklų veiklų sistemą, gerinančią strateginę pilietiškumo ugdymo intervenciją, pasidalydami savo iniciatyvomis ir į sisteminių bendradarbiavimą įtraukdami kolegas, mokinius, kitus mokyklų kaita suinteresuotus bendruomenės narius. Mes sutarėme, kad, siekiant projekto tikslų, mūsų mokytojų lyderystė bus galingas instrumentas, gerinantis mokinių pilietiškumo ugdymą ir palaikantis jo tobulinimą.

Remdamiesi „Lyderių laiko“ įgyvendinimo patirtimi jau žinojome, kad mokytojas lyderis gali veikti labai plačiai: (1) klasėje / pamokoje; (2) už klasės / pamokos ribų, dalyvaudamas su kolegomis ir mokiniais ugdymo programos ar užklasinėse veiklose; (3) už klasės / pamokos ribų, tobulindamas mokyklą, kaip visos organizacijos, veiklą; (4) už mokyklos ribų, dirbdamas bendruomenėje. Mokytojui lyderiui tereikia aiškiai suprasti, kokio ugdymo tikslo jis siekia, t. y. kas yra pilietiškumas ir kaip jis yra ugdomas dirbant su šiuolaikiniais mokiniais, dažnai vadinamais Z karta.

PILIETIŠKUMO APIBRĖŽTYS Aktualus požiūris į pilietiškumo ugdymą

Tradiciškai pilietis apibrėžiamas kaip politinės visuomenės ar valstybės narys, turintis tam tikrų teisinių, socialinių, moralinių pareigų ir atsakomybių. Pilietiškumas yra suprantamas kaip dalyvavimas kuriant bendruomenės gyvenimą, rūpinimasis bendra – asmenine ir kitų piliečių – gerove, kaip lygios galimybės daryti įtaką visuomenės gyvenimui.

Šiuolaikinė pilietiškumo samprata atsisako vienos pilietiškumo apibrėžties ir vadovaujasi teorija, teigiančia, jog skirtingos aplinkos ir situacijos reikalauja skirtingų pilietiškumo sampratų. Šiandien pilietiškumas siejamas su viešosios politikos ir darbo pasauliu, privačia šeimomis ir tarpusavio santykių sfera.

Ugdant jaunimo pilietiškumą, pilietiškumas suvokiamas kaip dinamiškas, neapčiuopiamas tapatybės virsmas,

Ar savivalda, ar visuomenei naudinga veikla, ar mano asmeninis mokymasis – visur yra pilietiškumo dimensija.

Renata, Skriaudžių pagrindinės mokyklos direktorė

Projektas mums visiems suteikė galimybę dar kartą padiskutuoti, kas yra pilietiškumas. Pedagoginė bendruomenė bendrą suvokimą, kas įeina į pilietiškumo sąvoką, gavo, tačiau atsirado aiškesnių sąvokų apibrėžčių, lengvai suvokiamų susitarimų.

Rasa, Išlaužo pagrindinės mokyklos direktorė

nuolatinių derybų su savimi ir supančiu pasauliu objektas. Tai procesas, kurio metu jauni žmonės kuria savo pasitikėjimą kitais žmonėmis ir visuomenės institucijomis, apibrėžia savo tarnystės visuomenei priežastis ir laipsnį.

Norint ugdyti jaunų žmonių pilietiškumą, labai svarbu rasti raktą, atsakymą į klausimus, kas lemia įsitraukimą į pilietines veiklas ir kas motyvuoja aktyviai veikti įvairiose pilietiškumo raiškiai palankiose aplinkose. Tačiau pirmiau reikia žinoti, ką apskritai įprasta vadinti piliečiu, o dar svarbiau – geru piliečiu?

Atsakymas į klausimą, koks yra ar turėtų būti pilietis, yra nevienareikšmis. Kairiųjų pažiūrų tyrėjai iškelia kritinio požiūrio ir pasirengimo priimti socialinius pokyčius nuostatą, konservatyvų pilietiškumo supratimą reprezentuoja ryšių

tarp pilietiškumo ir charakterio bruožų akcentavimas, liberalų požiūrį atspindi pilietiškumo pliuralistinėje visuomenėje vaizdinys.

Be to, gali būti akcentuojamas gerai informuoto rinkėjo parengimas, piliečių, gebančių kritiškai analizuoti socialinę tikrovę ir numatyti veiklos prioritetus, ugdymas, gebėjimų dalyvauti viešose diskusijose ir svarstymuose stiprinimas.

Pilietiškumas gali būti suprantamas kaip liberalus (pabrėžiant individualumą), bendruomeninis (pabrėžiant kolektyviškumą) arba socialdemokratinis (pabrėžiant integraciją) veikimas. Mokslininkai išskiria tris piliečių tipus, geriausiai atspindinčius demokratinės valstybės poreikius:

atsakingas pilietis atsakingai veikia savo bendruomenėje, dirba ir moka mokesčius, laikosi įstatymų, rūpinasi aplinka (pavyzdžiui, rūšiuoja atliekas, yra kraujo donoras, aukoja įvairių akcijų metu, reikalui esant savanoriauja);

dalyvaujantis pilietis yra aktyvus visuomenės organizacijų ir (arba) įvairių iniciatyvinių grupių narys, organizuojantis bendruomenę aktyviai veikti, tenkiant jos poreikius, sprendžiant ekonomines ar gamtosaugines problemas. Jis žino, kaip veikia valdžios institucijos, išmano strategijas, padedančias įgyvendinti kolektyvinius tikslus;

į teisingumą orientuotas pilietis kritiškai vertina socialines, ekonomines ir politines struktūras, įžvelgia priežastis, atranda ir sprendžia neteisybės klausimus, turi žinių apie demokratinis ir socialinius judėjimus, išmano, kaip reikia

inicijuoti ir įgyvendinti sisteminius pokyčius siekiant visuomenės gerovės.

Pilietiškumas kaip piliečio ir valstybės santykis

Pilietiškumą suprantant kaip santykį tarp individo ir valstybės, tradiciškai skiriamos keturios pilietiškumo dimensijos: teisės, pareigos, tapatumas ir dalyvavimas. Pilietiškumo sampratą siejant su teisėmis, skiriamas pilietinis, politinis ir socialinis pilietiškumas. Šiuolaikinis požiūris į piliečio teises praplečia šį sąrašą ir akcentuoja ekologinį pilietiškumą ir e. pilietiškumą.

Pareigos nusako tokius piliečio veiksmus kaip įstatymų laikymasis, valstybės gynimas, mokesčių mokėjimas. Tapatumas yra valstybės piliečių emocinė sąsaja su bendra istorija ir tradicijomis, kitaip sakant, nacionalinis identitetas. Piliečių dalyvavimas suprantamas kaip įsitraukimas į sprendimų priėmimą valstybės, savivaldos, vietos lygmeniu.

Pilietiškumo ugdymas mokykloje

Būtent su piliečio veikimu dalyvavimo demokratijos ir svarstymų demokratijos kontekste yra susijusios šiuolaikinės pilietiškumo plėtotės bendrojo ugdymo mokykloje kryptys. Mokslininkai ypač pabrėžia aktyvaus pilietiškumo aspektą. Pasitelkiant formalųjį ir neformalųjį ugdymą, mokiniai turėtų būti skatinami aktyviai veikti dalyvaudami mokyklos ir vietos bendruomenių gyvenime. Mokyklos bendruomenė ugdytojų turi būti suprantama kaip artimiausia socialinė aplinka, kurioje mokiniai gali dalyvauti

priimdami demokratinis sprendimus ir imdamiesi atsakomybės.

Tokiems mokinių pilietiškumo gebėjimams ugdyti mokytojai gali pasitelkti pamokas, socialinę veiklą, mokyklos bendruomenės projektus, kultūrinės ir socializacijos programas. Išskiriamos šios pilietiškumo ugdymo strategijos (metodikų grupės):

- **svarstomoji**, kurią taikant mokiniai gilinasi į jiems aktualius socialinius klausimus, ieško alternatyvų, diskutuoja remdamiesi argumentais. Įvairiapusė diskusija rutuliojama kuriant diskusijai palankią aplinką, atskleidžiant prieštaringas pozicijas, akcentuojant nuomonių, požiūrių, sprendimų įvairovę;

- **tinklaveikos** metodika paremta įtraukiojo ugdymo plėtote mokykloje, kuriančia ir stiprinančia visų mokymosi proceso dalyvių socialinius ryšius, palaikančia kiekvieno dalyvavimą ir aktyvų veikimą mokykloje ir už mokyklos ribų;

- **socialinių inovacijų didaktikos** metodika išnaudoja socialinės partnerystės ir inovacijos atvejo analizės kūrimo ir įgyvendinimo ugdomąjį potencialą, siekiant pilietiškumo ir socialinės atsakomybės plėtotės;

- **aktyvaus pilietiškumo** metodika vyrauja šiuolaikiniame pilietiškumo ugdymo procese. Aktyvaus pilietiškumo teorija skelbia, kad pilietiškumo žinios, nuostatos ir gebėjimai veiksmingai ugdomi asmeniui aktyviai veikiant bendruomenėje. Pažymėtina, kad aktyvus pilietiškumas pristatomas ne tik kaip pilietiškumo ugdymo metodika, bet ir kaip pilietiškumo turinys. Šia prasme

aktyvus pilietiškumas yra apibrėžiamas kaip dalyvavimas pilietinėje visuomenėje, bendruomenėje ir (arba) pilietiniame gyvenime, charakterizuojamas abipuse pagarba ir neprievartiniu veikimu, paremtu pagarba žmogaus teisėms ir demokratijai. Aktyvus pilietiškumas nėra orientuotas vien į esamų socialinių ir politinių santykių reproduktivumą – jis apima ir kritinį įsitraukimą į esamas socialines ir politines institucijas, bendrų siekinių bei poreikių kūrimą per kasdienio gyvenimo sąveikas.

Kaip suprantame pilietiškumą?

Lietuvos gyventojų nuomone, esminės savybės, apibūdinančios pilietišką žmogų, yra sąžiningumas, dorumas, įstatymų laikymasis, dalyvavimas rinkimuose, pareigingas mokesčių mokėjimas. Pilietiškas žmogus, pasak Lietuvos gyventojų, turėtų būti savo šalies patriotas, domėtis šalies ekonominiu, socialiniu, politiniu gyvenimu, mokėti giedoti Lietuvos himną, išmanyti Lietuvos istoriją ir neemigruoti. Taigi pilietiškumas iš esmės siejamas su atsakingumu.

Dalyvaujančio piliečio poziciją išreiškiančios savybės, tokios kaip dalyvavimas savo gyvenamosios vietovės bendruomenės veikloje, informavimas apie teisėtvarkos pažeidimus, labdaros teikimas, dalyvavimas visuomeninių organizacijų ir asociacijų veikloje, gamtosaugos judėjimuose, Lietuvos gyventojams yra mažiau svarbios. O į teisingumą orientuotos savybės, pavyzdžiui, viešas nuomonės reiškimas, dalyvavimas protesto akcijose, pilietiškumo apraiškoms priskiriamos rečiausiai.

Susipažinę su šiomis pilietiškumo apibrėžtimis projekto pradžioje supratome, kad mokiniai pilietiškumo taip paprastai išmolti negali. Pilietiškumą galima tik praktikuoti, o praktikuojant – nuolat mokytis. Pilietiškumo ugdymas negali būti tapatinamas su tradicinėmis pamokomis ir šventiniais renginiais, greičiau atvirkščiai: pilietiškumo ugdymas nėra pasirengimas egzaminams ar gyvenimui baigus mokyklą – tai yra pats gyvenimas. Mums tapo aišku, kad tikrasis pilietiškumo ugdymas yra mokymasis apie gyvenimą bendruomenėje, mokymasis per gyvenimą bendruomenėje, mokymasis gyventi bendruomenėje. Ir liko tik surasti atsakymą, kaip kitaip motyvuoti mūsų mokinius būti pilietiškais, iniciatyviais ir atsakingais žmonėmis.

KAS IR KAIP MOTYVUOJA MOKINIUS BŪTI PILIETIŠKUS MOKYKLOJE?

Motyvai būti pilietiškam: vidinė būseną. Paprastai motyvas ne tik sukelia veiksmą, bet, svarbiausia, suteikia jam kryptį ir tam tikrą intensyvumą, jėgą. Motyvu aktyviai veikti gali tapti įvairiausi jauno žmogaus psichologiniai fenomenai: įsivaizdavimas ir idėjos, jausmai ir išgyvenimai, poreikiai ir potraukiai, pasakatos ir polinkiai, norai, įpročiai, mintys ir pareigos jausmas, moralinės ir politinės nuostatos ir ketinimai, asmenybės psichiniai procesai, būsenos ir savybės, išorinio pasaulio dalykai, nuostatos ir net egzistavimo sąlygos. Savanoriškas dalyvavimas veikloje tęsiasi tol, kol veikla tenkina atitinkamus motyvus.

Taigi supratome, kad mūsų mokinių sprendimas aktyviai įsitraukti ar visai neįsitraukti į mokykloje organizuojamas pilietiškumo ugdymo veiklas labai priklauso nuo konteksto, t. y. motyvaciją būti pilietiškam ir dalyvauti bendruomenės veikloje lemia ir mokyklinio gyvenimo situacijos, kurias kuriame mes, mokytojai, tik ar jos patrauklios jauniems žmonėms?

Motyvai būti pilietiškam: išorinės jėgos. Dalyvavimo pilietinėse veiklose motyvaciją galima apibrėžti ir kaip išorines jėgas, lemiančias pilietiško elgesio pradžia, kryptį, intensyvumą ir atkaklumą. Išoriniai dalyvavimo pilietiškumo veiklose motyvai visų pirma yra instrumentiniai, nes dalyvaujama tam, kad būtų pasiekti konkrečios veiklos rezultatai ar pašalintas aplinkos spaudimas. Prie išorinių motyvų, skatinančių įsitraukti, priskiriamas atlygis už tinkamą elgesį, privilegijos, paskatinimai, bausmių išvengimas, bendruomenės nuostatos ir spaudimas, orientacija į nustatytas elgesio normas, susikurta reputacija, pareigos prisidėti jausmas, parama šalia esantiems.

Išorinių jėgų analizė mums atvėrė akis, supratome, kad mokinių motyvacija būti pilietiškais visuomenės nariais labai priklauso nuo mokyklos ir mokytojų sprendimų: ar savo pamokomis, organizuojamomis popamokinėmis veiklomis įkvepiame mokinius veikti ir būti atsakingus, ar, demonstruodami savo pilietiškumą, esame jiems pavyzdys?

PILIETIŠKUMO UGDYMAS(IS) MOKYKLOS APLINKOJE

Mokyklos svarba ugdant pilietiškumą. Mokslininkai teigia, kad mokyklos įtaka mokinių pilietiškumo formavimui yra reikšminga. Mokykla – kasdienė vaiko gyvenimo dalis, pilietiškumo ugdymosi aplinka, todėl pirmiausia ji suteikia galimybę susitikti su savo bendraamžiais, patirti socialinius iššūkius, konstruoti savo socialinį identitetą daugialypėje aplinkoje.

Kasdiniame gyvenime vaikai ir paaugliai dalyvauja tiek socialinės, tiek politinės prigimties praktikose, ugdančiose pilietiškumo kompetencijas. Mokykloje mokiniai susiduria su naujomis valdymo institucijų formomis ir funkcijomis, skirtingų interesų egzistavimu ir derinimu. Kaip edukacinė erdvė, mokykla suteikia galimybę reflektuoti savo dalyvavimą socialinėse ir politinėse praktikose.

Mes supratome, kad ne tik akademinų mokymosi pasiekimų refleksija yra svarbi mokinio asmenybės brandai ir ugčiai. Apmąstyti ir įsivertinti galima ir savo bendravimą su klasės draugais, mokytojais, šalia esančiais vietos bendruomenės nariais, o tam gali padėti ir mūsų profesinę veiklą reglamentuojantys dokumentai, ir pačių mokiniams demonstruojami pilietiškos elgsenos mokykloje pavyzdžiai.

Pilietiškumo ugdymo turinys. Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų apraše, nusakantiame ugdymo turinio tobulinimo kryptis, pilietiškumas apibrėžiamas kaip vienas iš pagrindinių ugdymo tikslų: mokykloje turi būti

siekiami ugdyti tautinį ir pilietinį tapatumą įsisažmoninusį, kitas tautas gerbiantį, istoriškai sąmoningą, bendruomenišką, kritiškai mąstantį, aktyviai dalyvaujantį Lietuvos ir Europos socialiniame, kultūriniame ir politiniame gyvenime pilietį. Pilietiškumo ugdymo rezultatas yra mokinio įgytos socialinės ir pilietinės kompetencijos.

Mokytojas – pilietiškumo pavyzdys. Pedagogų pilietinė lyderystė gali būti suprantama kaip pilietiškas elgesys mokykloje ir už jos ribų. Pasak mokslininkų, pilietiška lyderystė organizacijoje yra savanoriškas organizacijos nario elgesys (kurio neskatina, pavyzdžiui, formali atlyginimų sistema), ilgainiui prisidedantis prie efektyvesnio ir našesnio organizacijos funkcionavimo.

Pilietiškumas savo darbo vietoje – tai elgesys, pasireiškiantis pagalba kolegoms, veikos autonomija, funkcijų, nepriklausančių pagal einamas pareigas, atlikimu siekiant organizacijos tikslų, efektyviu darbo laiko panaudojimu, naujų darbuotojų orientavimu siekti strateginių tikslų, organizacijos išteklių tausojimu, dalijimusi idėjomis, teigiamu organizacijos reprezentavimu.

Organizacinis pilietiškumas yra elgesys, kurio neapima einamoms pareigoms priskiriamos funkcijos, todėl asmuo negali būti verčiamas jas atlikti ar sulaukti oficialių nuobaudų už jų neatlikimą. Mokytojo pilietiškumas yra siejamas su jo kaip valstybės piliečio elgesiu, kaip savo funkcijas atliekančio pedagogo elgesiu, kaip pilietiškai besielgiančio organizacijos nario elgesiu, kurį visada stebi, analizuoja ir vertina jo mokiniai.

Saviraiškus dalyvavimas kaip pilietiškumo ugdymo pagrindas.

Vienas iš pagrindinių į ateitį orientuotos mokyklos bruožų – saviraiškus kiekvieno mokyklos bendruomenės nario dalyvavimas mokyklos gyvenime. Mūsų nuomone, tai tiesiausias kelias į mokytojo lyderystę ugdant pilietiškus mokinius, nes vienas iš reikšmingiausių pilietinės veiklos motyvų yra saviraiška, kai jaučiama pasirinkimo laisvė, o ne išorinių jėgų spaudimas veikti pagal nustatytas taisykles.

Saviraiška švietimo praktikoje dažniausiai siejama su menine, kultūrine veikla, kūrybiškumo ugdymu. Saviraiška yra asmenybės prigimties ir patirties įgyvendinimas veikloje, kurios metu atsiskleidžia asmenybės talentas, gebėjimai ir išgyvenimai. Kitaip tariant, saviraiška yra savęs išreiškimas, savo sugebėjimų, įgūdžių, potencialių galimybių atskleidimas.

Mums buvo svarbu suvokti, kad dauguma mokinių jaučia poreikį tobulėti, o stimulas realizuoti savo potencialą yra natūralus ir būtinas. Kiekvienam asmeniui reikia palankios aplinkos, bendruomenės, kad jis galėtų kuo geriau atskleisti savo žmogiškąjį potencialą. Mokytojo lyderio, ugdančio pilietiškus mokinius, veiklos esmė yra atpažinti šį mokinio potencialą ir leisti jam plėtotis ne tik mokant savo dalyko, bet ir bet kurioje mokyklos veikloje, pačiam būnant pavyzdžiu.

Pats svarbiausias projekto veiklų įgyvendinimo susitarimas, remiantis teorinėmis žiniomis, yra perduoti iniciatyvą mokiniams, kad jie patys nuspręstų, koks turi būti gyvenimas mokykloje ne pamo-

kų metu, kad jie galėtų būti iniciatyvūs ir atsakingi, kurdami savo gyvenimą mokykloje, mokantį juos būti bendruomeniškais, patriotiškais ir atsakingais už šalia esančiuosius bendruomenės narius, t. y. pilietiškais žmonėmis.

Mums buvo svarbu suprasti, kad, atlikdami veiksmus, dėl kurių patys jau yra apsisprendę, mokiniai suvokia, jog suaugusieji jiems sudarė sąlygas imtis tokių veiklos metodų ir jie yra pajėgūs patys atlikti motyvuojančias pilietiško veiklas, kurių metu palaikomi geri ryšiai su kitais mokiniais ir suaugusiais. Taigi motyvuotu saviraiškiu dalyvavimu ir grindžiamas projekto metu sukurtas mūsų pilietiško ugdymo modelis.

PILIETIŠKUMO UGDYMO PRINCIPAI

Pilietiškas mokykloje yra:

- grįstas vertybėmis: koncentruojamasi į mokyklos deklaruojamas vertybes;
- dalyvaujantis ir saviraiškus: suteikiama mokiniams galimybė valdyti savo mokymąsi;
- aktyvus: pabrėžiamas mokymasis veikiant;
- interaktyvus: taikomi diskusijų, debatų metodai;
- tinkamas: dėmesys sutelkiamas į realias gyvenimo problemas, su kuriomis susiduria vaikai ir paaugliai;
- kritinis: skatina kritiškai vertinti, reflektuoti;

- bendradarbiaujantis: grupinis ir bendradarbiaujantis mokymasis;
- įtraukusis: apimantis visus mokinius, nepriklausomai nuo jų gebėjimų, socialinės padėties, lyties ir pan.

Pilietiško ugdymo, skatinant saviraiškų dalyvavimą, dimensijos:

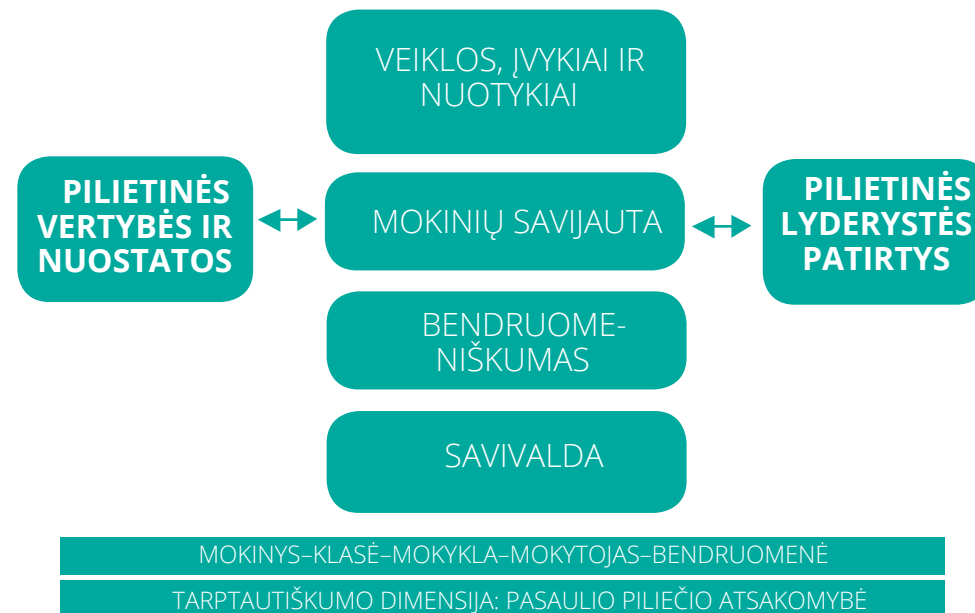
- VEIKLOS, ĮVYKIAI IR NUOTYKIAI (būreliai, organizacijos, projektai, akcijos, talkos, pramogos ir kiti renginiai);
- MOKINIŲ SAVIJAUTA (būti priimtam, gerbiamam, saugiam, džiaugtis buvimu mokykloje ir laikyti jį prasmingu);

- BENDRUOMENIŠKUMAS (narystė, vienybė, dalijimasis, rūpinimasis kitais, pagalba, įsipareigojimai);
- SAVIVALDA (tarimasis, sprendimų inicijavimas, priėmimas ir įgyvendinimas, mokyklos gyvenimo kūrimas).

Pilietiško ugdymo laukas:

- dalyvavimas mokyklos savivaldoje;
- aktyvumas popamokinėje veikloje;
- domėjimasis viešaisiais reikalais;
- aplinkos tausojimo nuostatos;
- pagalba šalia esantiems;
- asmeninė dora;
- patriotiškumas.

SAVIRAIŠKUS MOKINIŲ DALYVAVIMAS

INSTRUMENTAI, PADĖJĘ PAKEISTI POŽIŪRĮ ! MOKINIŲ PILIETIŠKUMO UGDYMĄ:

kaita mokykloje

**JEI NORĖTUMĖTE
IŠSIAIŠKINTI SITUACIJĄ:
klausimynai, skirti pilietiškumo
ugdymo situacijos diagnostikai
atlikti**

Klausimynai buvo pateikti mokytojams ir mokiniams. Ikimokyklinukų ir 1–3 klasių mokinių neprašėme pildyti anketų. Tausodami gamtą, pildėme elektronines anketų versijas. Atlikdami gautų atsakymų analizę savo mokykloje, lyginome mokinių ir mokytojų požiūrių skirtumus, daug apie juos kalbėjome, nusprendėme pirmiausia keisti patys, keisti pilietiškumą ugdančių renginių turinį ir organizavimą mokykloje.

KLAUSIMYNAS MOKINIAMS

Mieli mokiniai, mokykloje atliekamas mokinių nuomonės tyrimas apie pilietiškumą ir dalyvavimą įvairiose veiklose. Prašytume atidžiai perskaityti ir nuoširdžiai atsakyti į visus klausimus.

Anketoje nei vardo, nei pavardės rašyti nereikia. Visi atsakymai bus analizuojami tik apibendrinti, niekas nesužinos, kas užpildė šį klausimyną.

1. KELETAS KLAUSIMŲ APIE TAVE

Tu mokaisi:

- 4 klasėje
- 5–6 klasėje
- 7–8 klasėje
- 9–10 klasėje

Tyrimas leido pasitikrinti, kokios yra mūsų silpnybės ir stiprybės, ką būtų galima pastiprinti. Labiausiai nustebino mokytojų atsakymai, kad jie reaguoja į mokinių poreikius. Nors mokytojai tuo tvirtai tiki, bet vaikų atsakymuose tai vertinama 20–30 proc. mažiau. Šitas mane labiausiai stebina. Aš tikiu, kad mokytojai stengiasi, bet vaikai tų pastangų nevertina. Arba vertina kitaip. Mokytojams reikia keistis pirmiems.

Rasa, Išlaužo pagrindinės mokyklos direktorė

2. Tu esi:

- Berniukas / Vaikinas
- Mergaitė / Mergina

3. Ar Tau patinka mokykloje?

- Labai patinka
- Patinka
- Nei patinka, nei nepatinka
- Nepatinka
- Visai nepatinka

4. Kaip aktyviai dalyvauji mokyklos gyvenime? Pažymėk visus TAU TINKAMUS atsakymus:

TINKAMUS atsakymus:

- Klasėje esi už ką nors atsakingas
- Esi klasės seniūnas
- Priklausai mokyklos mokinių tarybai
- Klasėje ir mokykloje neturi jokių įpareigojimų

5. Kaip leidi savo laisvalaikį?

Pažymėk visus TAU TINKAMUS atsakymus:

- Lankai būrelį, chorą, sportuoji mokykloje
- Lankai muzikos / dailės / sporto mokyklą, kitą būrelį ne mokykloje

- Susitinki su draugais
- Bendrauji su draugais feisbuke
- Esi jaunimo organizacijos narys (skautų, ateitininkų, šaulių ar pan.)
- Būrelių nelankai, dažniausiai pats vienas žaidi kompiuteriu, skaitai ar pan.

6. Jei matai neteisybę, ar gali drąsiai apie ją kalbėtis su:

	Taip	Greičiau taip	Nei taip, nei ne	Greičiau ne	Ne
Klasės draugais	☐	☐	☐	☐	☐
Klasės seniūnu	☐	☐	☐	☐	☐
Klasės auklėtoju	☐	☐	☐	☐	☐
Kitais mokytojais	☐	☐	☐	☐	☐
Socialiniu pedagogu	☐	☐	☐	☐	☐
Bibliotekininku	☐	☐	☐	☐	☐
Mokyklos direktore	☐	☐	☐	☐	☐
Pavadouoja	☐	☐	☐	☐	☐

7. Ar praėjusią savaitę Tau teko (pažymėk visus TAU TINKAMUS atsakymus):

- Žiūrėti žinių laidą, rodomą per televizorių
- Skaityti laikraštį
- Klausytis radijo žinių
- Skaityti naujienas internete
- Ne, neteko

8. Ar Tau įdomu?

	Taip	Greičiau taip	Nei taip, nei ne	Greičiau ne	Ne
Naujienos apie Jūsų klasės reikalus (renginius, akcijas, ekskursijas ir pan.)	☐	☐	☐	☐	☐
Naujienos apie Jūsų mokyklos reikalus (renginius, akcijas, bendras ekskursijas)	☐	☐	☐	☐	☐
Naujienos apie Jūsų miesto arba kaimo reikalus, problemas	☐	☐	☐	☐	☐
Lietuvos naujienos (politika, sportas, renginiai Lietuvoje)	☐	☐	☐	☐	☐
Pasaulio naujienos (karas Sirijoje, naftos kaina, Rusijos politika ir pan.)	☐	☐	☐	☐	☐

9. Ar Tau svarbu?

Ar Tu:

	Taip	Greičiau taip	Nei taip, nei ne	Greičiau ne	Ne
Rinkti klasės seniūną	☐	☐	☐	☐	☐
Balsuoti mokinių savivaldos rinkimuose	☐	☐	☐	☐	☐
Išsakyti garsiai savo nuomonę klasės valandėlėse	☐	☐	☐	☐	☐

10. Ar šiais mokslo metais Tau teko (pažymėk visus TAU TINKAMUS atsakymus):

- Ką nors pasiūlyti sprendžiant klasės reikalus
- Ką nors pasiūlyti sprendžiant mokyklos reikalus
- Dalyvauti susitikime su seniūnu
- Dalyvauti susitikime su rajono meru, rajono politikais
- Dalyvauti susitikime su Lietuvos Seimo ar Vyriausybės nariu

11. Ar Tu?

	Taip	Greičiau taip	Nei taip, nei ne	Greičiau ne	Ne
Rūšiuoji šiukšles	☐	☐	☐	☐	☐
Išjungti elektros prietaisus, jei jų nereikia	☐	☐	☐	☐	☐
Noriai dalyvauji aplinkos tvarkymo talkose	☐	☐	☐	☐	☐
Jei matai, kad klasės draugui reikia pagalbos, stengiesi padėti	☐	☐	☐	☐	☐
Jei matai, kad tėvams reikia pagalbos, stengiesi jiems padėti	☐	☐	☐	☐	☐
Jei matai, kad kaimynams reikia pagalbos, stengiesi jiems padėti	☐	☐	☐	☐	☐
Jei matai, kad nepažįstamiems žmonėms reikia pagalbos, stengiesi jiems padėti, pvz., renki žaislus vaikų namų globotiniams, ruoši dovanėles vienišiams seneliams ar pan.	☐	☐	☐	☐	☐

12. Ar Tau svarbu?

	Taip	Greičiau taip	Nei taip, nei ne	Greičiau ne	Ne
Visuomet sakyti teisybę	☐	☐	☐	☐	☐
Sąžiningai mokytis	☐	☐	☐	☐	☐
Kovoti su neteisybę	☐	☐	☐	☐	☐
Užstoti silpnesnį draugą	☐	☐	☐	☐	☐
Laikytis mokinio taisyklių	☐	☐	☐	☐	☐

13. Ar Tu:

	Taip	Greičiau taip	Nei taip, nei ne	Greičiau ne	Ne
Didžiuojiesi, kad mokaisi šioje mokykloje	☐	☐	☐	☐	☐
Didžiuojiesi savo kaimu, miestu	☐	☐	☐	☐	☐
Didžiuojiesi, kad esi Lietuvos pilietis	☐	☐	☐	☐	☐
Didžiuojiesi, kad gyveni Europos Sąjungoje	☐	☐	☐	☐	☐

14. Kas paskatintų tave PADĖTI KAIMYNAMS, kuriems labai reikia pagalbos (pvz., prižiūrėti vaikus, padėti apsipirkti, nuravėti daržus ar pan.)?

Pažymėk PAČIUS SVARBIAUSIUS dalykus:

- Jei mano draugai taip pat padėtų
- Jei tėvai lieptų
- Jei kaimynai prašytų
- Jei mokytoja pagirtų
- Jei vertintų kaip socialinę veiklą
- Jei man mokėtų už darbą
- Jei matyčiau, kad tikrai reikia mano pagalbos

15. Ar turi savo feisbuko paskyrą?

- Taip
- Ne

16. Ką dažniausiai veiki feisbuke?

- Žymi kaip patinkančius kitų „postus“
- Daliniesi savo gyvenimo įvykiais
- Skaitai, žiūri kitų naujienas
- Komentuoji, kritiškai vertini
- Dalyvauji visokių grupių diskusijose
- Kuri FB grupes, organizuoji veiklas ir susitikimus

17. Ar mokyklos mokytojams yra svarbi Tavo nuomonė apie renginius ir tvarką mokykloje?

- Labai svarbi
- Greičiau svarbi
- Nei svarbi, nei nesvarbi
- Greičiau nesvarbi
- Visiškai nesvarbi

18. Pritari ar nepritari šiems teiginiams:

	Taip	Greičiau taip	Nei taip, nei ne	Greičiau ne	Ne
Mūsų klasės mokiniai gali prieštarauti mokytojui, jei tai daro pagarbiai	☐	☐	☐	☐	☐
Klasėje gali atvirai pasakyti savo nuomonę, net jei ji nesutampa su kitų mokinių nuomone	☐	☐	☐	☐	☐
Mokytojai išklauso ir gerbia mano nuomonę	☐	☐	☐	☐	☐
Tėvai išklauso ir gerbia mano nuomonę	☐	☐	☐	☐	☐
Klasės draugai išklauso ir gerbia mano nuomonę	☐	☐	☐	☐	☐
Kiti šeimos nariai (seneliai, broliai, seserys) išklauso ir gerbia mano nuomonę	☐	☐	☐	☐	☐
Būreliuose, kuriuos lankau, išklauso ir gerbia mano nuomonę	☐	☐	☐	☐	☐

19. Ar Tau patinka?

	Taip	Greičiau taip	Nei taip, nei ne	Greičiau ne	Ne
Mokyklos renginiai, skirti Lietuvos valstybinėms šventėms	☐	☐	☐	☐	☐
Susitikimai su įžymiais žmonėmis	☐	☐	☐	☐	☐
Klasės valandėlės, susirinkimai	☐	☐	☐	☐	☐
Išvykos, ekskursijos	☐	☐	☐	☐	☐
Aplinkos tvarkymo talkos, akcija „Darom“ ir pan.	☐	☐	☐	☐	☐
Visuomenei naudinga veikla	☐	☐	☐	☐	☐

20. Ką galėtum pasiūlyti mokytojams, mokyklos direktoriui, kad pilietiškumo mokykloje būtų daugiau?

Ačiū už dalyvavimą apklausoje

KLAUSIMYNAS MOKYTOJAMS

MIELI KOLEGOS,
prašome Jus dalyvauti apklausoje, kurios tikslas – sužinoti apie mokytojų dalyvavimą įvairiose pilietinėse veiklose ir mokinių pilietiškumo ugdymą.

Anketoje nei vardo, nei pavardės rašyti nereikia. Visi atsakymai bus analizuojami tik apibendrinti, niekas nesužinos, kas užpildė šį klausimyną.

KELETAS KLAUSIMŲ APIE JUS

1. Jūs esate:

- Vienas iš mokyklos vadovų (direktorius, pavaduotojas)
- Dalyko mokytojas
- Pradinių klasių mokytojas
- Kitas darbuotojas (psichologas, projektų vadovas, bibliotekininkas, socialinis pedagogas)

2. Jei esate dalyko mokytojas, kokių dalykų mokote?

- Tikslųjų mokslų (matematikos, informatikos)
- Gamtos mokslų (biologijos, geografijos, fizikos)
- Socialinių ir humanitarinių mokslų (kalbų, istorijos)
- Menų ir technologijų

3. Koks Jūsų darbo stažas švietimo sistemoje?

- Mažesnis nei 5 metai
- Nuo 5 iki 15 metų
- Nuo 16 iki 25 metų
- Daugiau kaip 25 metai

4. Koks Jūsų profesinis aktyvumas?

Pažymėkite visus Jums tinkamus atsakymų variantus:

- Esu rajono mokytojų metodinio būrelio pirmininkas
- Esu mokyklos metodinės grupės vadovas
- Esu kitos mokytojų darbo grupės vadovas rajone
- Esu kitos mokytojų darbo grupės vadovas mokykloje
- Dalyvauju mokytojų darbo grupėje (-se) rajone
- Dalyvauju mokytojų darbo grupėje (-se) mokykloje

5. Kokių ne profesinių organizacijų veikloje dalyvaujate?

Pažymėkite visus Jums tinkamus atsakymų variantus:

- Esu meno kolektyvo narys
- Priklausau sportininkų mėgėjų komandai
- Esu aktyvus vietos bendruomenės narys
- Esu vietos veiklos grupės narys ar vadovas
- Priklausau politinei partijai
- Esu nevyriausybinių organizacijų narys ar vadovas
- Dažnai savanoriauju
- Organizacijų veikloje nedalyvauju, laisvalaikį skiriu vien sau ir šeimai

JŪSŲ PASITIKĖJIMAS KOLEGOMIS, MOKINIŲ SAVIVALDA, VIEŠOSIOMIS ORGANIZACIJOMIS

6. Ar Jūs pasitikite?

	Taip	Greičiau taip	Nei taip, nei ne	Greičiau ne	Ne
Mokyklos vadovais	☐	☐	☐	☐	☐
Savo kolegomis mokytojais	☐	☐	☐	☐	☐
Mokyklos taryba	☐	☐	☐	☐	☐
Mokinių savivalda	☐	☐	☐	☐	☐
Klasės seniūnu (jei turite auklėjamąją klasę)	☐	☐	☐	☐	☐
Rajono švietimo skyriumi	☐	☐	☐	☐	☐
Švietimo ir mokslo ministerija	☐	☐	☐	☐	☐
Švietimo ministru	☐	☐	☐	☐	☐
Rajono savivaldybės taryba	☐	☐	☐	☐	☐
Lietuvos Seimu	☐	☐	☐	☐	☐
Rajono žiniasklaida	☐	☐	☐	☐	☐
Lietuvos žiniasklaida	☐	☐	☐	☐	☐
Teisėsauga (policija, teismai, prokuratūra)	☐	☐	☐	☐	☐
Televizija, spauda	☐	☐	☐	☐	☐
Šalies politikais ir vadovais	☐	☐	☐	☐	☐

7. Ar Jums svarbu nuolat žinoti?

	Taip	Greičiau taip	Nei taip, nei ne	Greičiau ne	Ne
Mokyklos naujienas (apie naujus projektus, kolegų, mokyklos pasiekimus konkursuose, sporto varžybose ir pan.)	☐	☐	☐	☐	☐
Vietines naujienas (savivaldybės sprendimus, informaciją apie vietos, renginius, bendruomenės susitikimus, projektus ir pan.)	☐	☐	☐	☐	☐
Šalies naujienas (politinius, sporto, kultūros, mokslo pasiekimus ir pan.)	☐	☐	☐	☐	☐
Europos Sąjungos naujienas (Europos Komisijos sprendimus, politinius ir kultūrinius įvykius)	☐	☐	☐	☐	☐
Pasaulio naujienas (valstybių santykius, pasiekimus, krizes ir pan.)	☐	☐	☐	☐	☐

8. Ar Jums yra svarbu?

	Labai svarbu	Greičiau svarbu	Nei taip, nei ne	Greičiau nesvarbu	Visiškai nesvarbu
Dalyvauti Europos Parlamento rinkimuose	☐	☐	☐	☐	☐
Dalyvauti Lietuvos Seimo rinkimuose	☐	☐	☐	☐	☐
Dalyvauti rajono tarybos rinkimuose	☐	☐	☐	☐	☐
Dalyvauti sprendžiant vietos bendruomenės problemas	☐	☐	☐	☐	☐
Dalyvauti vietos gyventojų susirinkimuose	☐	☐	☐	☐	☐
Dalyvauti mokyklos veiklos planavimo procese	☐	☐	☐	☐	☐
Dalyvauti mokyklos veiklos įsivertinimo procese	☐	☐	☐	☐	☐
Stiprinti mokyklos prestižą rajone	☐	☐	☐	☐	☐

9. Ar praėjusiais metais Jums teko?

Pažymėkite visus Jums tinkamus atsakymų variantus.

- Teikti pasiūlymą metodinėje grupėje
- Teikti pasiūlymą Pedagogų tarybai
- Dalyvauti vietos bendruomenės susirinkime

- Teikti pasiūlymą vietos bendruomenės susirinkime
- Dalyvauti gyventojų susitikime su seniūnu
- Teikti pasiūlymą seniūnijai
- Dalyvauti gyventojų susitikime su rajono meru, rajono politikais
- Dalyvauti gyventojų susitikime su Lietuvos Seimo ar Vyriausybės nariu
- Duoti interviu, rašyti straipsnį žiniasklaidai
- Pasirašyti peticiją
- Dalyvauti streike, protesto akcijoje ar mitinge

10. Ar pritariate šiems teiginiams?

	Taip	Greičiau taip	Nei taip, nei ne	Greičiau ne	Ne
Didžiuojuosi, kad dirbu šioje mokykloje	☐	☐	☐	☐	☐
Man patinka gyventi savo gyvenamojoje vietovėje	☐	☐	☐	☐	☐
Didžiuojuosi, kad esu Lietuvos pilietis	☐	☐	☐	☐	☐
Didžiuojuosi, kad gyvenu Europos Sąjungoje	☐	☐	☐	☐	☐

11. Ar pritariate šiems teiginiams?

	Taip	Greičiau taip	Nei taip, nei ne	Greičiau ne	Ne
Aš vadovaujuosi mokyklos taisyklėmis ir procedūromis net tada, kai niekas manęs netikrina	☐	☐	☐	☐	☐
Aš dirbu su mokiniais nepaisydamas savo darbo valandų	☐	☐	☐	☐	☐
Aš patariu naujiems mokytojams, kitiems kolegoms kaip reikia atlikti vieną ar kitą darbą	☐	☐	☐	☐	☐
Jei kolega nespėja, padedu atlikdamas dalį jo darbo	☐	☐	☐	☐	☐
Aš savanoriškai įsitraukiu į naujas mokytojų darbo grupes	☐	☐	☐	☐	☐
Aš savanoriškai įsitraukiu į renginių organizavimą, už tai man ir nemokama	☐	☐	☐	☐	☐
Aš savanoriškai įsitraukiu į mokyklos projektinę veiklą	☐	☐	☐	☐	☐
Aš stengiuosi padaryti daugiau ir geriau, nei man priklauso pagal numatytą darbo krūvį	☐	☐	☐	☐	☐

12. Ar pritariate šioms teiginiams?

	Taip	Greičiau taip	Nei taip, nei ne	Greičiau ne	Ne
Aš prisidedu mažindamas aplinkos taršą (rūšiuoju šiukšles, tausuoju elektros energiją ir pan.)	☐	☐	☐	☐	☐
Aš prisidedu mažindamas skurdą ir nelygybę (remiu vargingiau gyvenančius žmones, aukuoju akcijų metu ir pan.)	☐	☐	☐	☐	☐
Jei matau, kad kolegai reikia pagalbos, stengiuosi padėti nelaukdamas atlygio	☐	☐	☐	☐	☐
Jei matau, kad mano kaimynams reikia pagalbos, visada stengiuosi padėti	☐	☐	☐	☐	☐
Jei matau, kad nepažįstamiems žmonėms reikia pagalbos, stengiuosi padėti	☐	☐	☐	☐	☐

13. Kaip jūs esate pasirengęs mokinių pilietiškumo ugdymui?

	Taip	Greičiau taip	Nei taip, nei ne	Greičiau ne	Ne
Pilietiškumo sąvoka ir jos sudedamosios dalys man yra aiškios	☐	☐	☐	☐	☐
Mokykloje esame daug diskutavę apie pilietiškumo ugdymą	☐	☐	☐	☐	☐
Dėl pilietiškumo ugdymo mokykloje yra aiškūs susitarimai	☐	☐	☐	☐	☐
Mokykla turi savo pilietiškumo ugdymo tradicijų	☐	☐	☐	☐	☐
Mokykloje esame daug diskutavę ir sudarę planą, kaip integruoti pilietiškumą į dalykų mokymą	☐	☐	☐	☐	☐
Planuodami renginius mes visada numatome, kokias mokinių pilietiškumo kompetencijas siekiame šiais renginiais ugdyti	☐	☐	☐	☐	☐
Aš gerai žinau, kaip ugdyti pilietiškumą klasės valandėlių metu	☐	☐	☐	☐	☐
Man pakanka žinių, kaip integruoti pilietiškumo ugdymą į mano pamokas	☐	☐	☐	☐	☐
Manau, kad pilietiškumo ugdymas mūsų mokykloje organizuojamas tinkamai	☐	☐	☐	☐	☐
Manau, kad dauguma mokyklos mokinių įgyja jų amžių atitinkančių pilietiškumo žinių, gebėjimų ir nuostatų	☐	☐	☐	☐	☐

14. Ar Jūsų klasėje...

	Taip	Greičiau taip	Nei taip, nei ne	Greičiau ne	Ne
Mokiniai diskutuoja apie gamtosaugos problemas, jų priežastis ir sprendimus	☐	☐	☐	☐	☐
Mokiniai diskutuoja apie socialines problemas, jų priežastis ir sprendimus	☐	☐	☐	☐	☐
Mokiniai diskutuoja apie ekonomikos problemas, jų priežastis, sprendimus	☐	☐	☐	☐	☐
Mokiniai aptaria savo kaimo, miesto įvykius, išsako nuomonę apie juos	☐	☐	☐	☐	☐
Mokiniai aptaria Lietuvos įvykius, išsako savo nuomonę apie juos	☐	☐	☐	☐	☐
Mokiniai aptaria pasaulio įvykius, išsako savo nuomonę apie juos	☐	☐	☐	☐	☐

15. Ar Jums svarbi mokinių nuomonė apie mokymąsi, renginius ir tvarką mokykloje?

- Labai svarbi
 Greičiau svarbi
 Greičiau nesvarbi
 Visiškai nesvarbi

16. Ar pritariate šioms teiginiams?

	Taip	Greičiau taip	Nei taip, nei ne	Greičiau ne	Ne
Mokiniai gali atvirai nesutikti su mano nuomone ar reikalavimais, jei tai daro pagarbiai	☐	☐	☐	☐	☐
Mokiniai klasėje gali atvirai pasakyti savo nuomonę, net jei ji nesutampa su kitų mokinių nuomone	☐	☐	☐	☐	☐
Aš skatinu mokinius turėti savo nuomonę	☐	☐	☐	☐	☐
Aš skatinu mokinius atvirai pareikšti savo nuomonę	☐	☐	☐	☐	☐
Aš skatinu mokinius diskutuoti su skirtingą nuomonę turinčiais žmonėmis	☐	☐	☐	☐	☐
Aiškindamas kokią nors temą, pristatau kelis požiūrius į ją	☐	☐	☐	☐	☐
Aš iš klausau ir gerbiu kiekvieno mokinio nuomonę	☐	☐	☐	☐	☐
Priimdami sprendimus klasėje, atsižvelgiu į mokinių nuomonę, pasiūlymus	☐	☐	☐	☐	☐

	Taip	Greičiau taip	Nei taip, nei ne	Greičiau ne	Ne
Klasės draugai išklauso ir gerbia kiekvieno mokinio nuomonę	☐	☐	☐	☐	☐
Seniūnija ar vietos bendruomenė įsiklauso į mokinių nuomonę (pvz., dėl parko tvarkymo ar pan.)	☐	☐	☐	☐	☐
Manau, kad Lietuvos politikai įsiklauso į Lietuvos mokinių parlamento nuomonę (pvz., dėl egzaminų, standartizuotų testų, mokslo metų trukmės ir pan.)	☐	☐	☐	☐	☐

17. Ekspertiškai įvertinkite mokyklos renginių poveikumą pilietiškumo ugdymui: kaip jie patinka, ar yra įdomūs Jūsų mokiniams?

	Labai patinka	Greičiau patinka	Nei taip, nei ne	Greičiau nepatinka	Labai nepatinka
Renginiai, skirti Lietuvos nepriklausomybės atkūrimui	☐	☐	☐	☐	☐
Renginiai, skirti ES klausimams, kitų šalių pažinimui	☐	☐	☐	☐	☐
Susitikimai su žymiais žmonėmis	☐	☐	☐	☐	☐
Klasės valandėlės, susirinkimai	☐	☐	☐	☐	☐
Išvykos, ekskursijos	☐	☐	☐	☐	☐
Aplinkos tvarkymo talkos, akcija „Darom“ ir pan.	☐	☐	☐	☐	☐
Privaloma mokinių socialinė veikla	☐	☐	☐	☐	☐
Paramos, savanorystės veiklos	☐	☐	☐	☐	☐

18. Kokios yra aktyvaus pilietiškumo ugdymo Jūsų mokykloje sėkmės?

.....

.....

19. Kokios yra aktyvaus pilietiškumo ugdymo Jūsų mokykloje tobulinimo kryptys ir galimybės?

.....

.....

Dėkojame už dalyvavimą apklausoje

JEI NORĖSITE SUŽINOTI MOKINIŲ SVAJONES: aktyvaus susirinkimo vedimo metodika, skirta mokinių pilietiškumui stiprinti

Išlaužo pagrindinėje mokykloje Ateities seminarai organizuojami jau devynerius metus. Iš pradžių jais norėta tik paskatinti mokinių iniciatyvą, tačiau ilgainiui pastebėta, kad taip galima surinkti įvairių duomenų ir panaudoti juos atliekant mokyklos veiklos įsivertinimą.

Projekte „Pilietinės lyderystės ugdymas mokykloje“ prisiminta senoji renginio paskirtis. Ateities seminaro „Draugiškumas“ dalyviai buvo skatinami atsakyti į klausimus, *kas turėtų būti daroma mokykloje, klasėse, kad visi vaikai gražiai bendrautų, gerai jaustųsi? Kaip turi atrodyti mokykla, kurioje visi vaikai ir suaugusieji būtų draugiški, gerbtų kitokią nuomonę ir kitokį žmogų?*

Jei turite drąsos išgirsti savo mokinių nuomonę ir jų svajones apie mokyklos ateitį, išbandykite Išlaužo pagrindinės mokyklos rekomenduojamą kelią.

Labiausiai vertinu diskusijas, keičiančias nuostatas ir renginių organizavimą. Paskui susiformuoja ir naujas požiūris. Ilgam. Rezultatas pasimato, jei mokiniai pasako. Smagu, kad projekto metu mokiniai išsakė daug dalykų, kad jie šiek tiek kitaip įvertino situaciją ir mokytojus.

Rasa, Išlaužo pagrindinės mokyklos direktorė

Mums ypač pasisekė priimti bendrus mokytojų, administracijos darbuotojų, mokinių sprendimus. Padėjo Ateities seminaras ir mokinių įsipareigojimai klasės lygmeniu. Pasibaigus projektui mokiniai pripažino, kad klasėje jie jau turi įsipareigojimų.

Valdonė, Išlaužo pagrindinės mokyklos mokytoja

ATEITIES SEMINARO (AKTYVAUS SUSIRINKIMO) METODIKA

- APŠILIMAS. Susirinkusiems į Aktų salę mokiniams pasiūlomi žaidimai, įtraukiantys visus dalyvius, leidžiantys jiems atsipalaiduoti, susidraugauti, pažinti vienam kitą.

- PASISKIRSTYMAS Į GRUPELES IR PASIDALIJIMAS PAREIGOMIS. Nors seminare dalyvauja 4–10 klasių mokiniai, burtų keliu jie yra išskirstomi į 3–4 asmenų grupes. Jose mokiniai nutaria, kas skatins pasisakyti kiekvieną grupelės narį, kas užrašinės bendras mintis ir kas jas visiems pristatys (nors šio vaidmens atlikėjo beveik nereikia, nes grupės idėjas noriai pristatinėja visa kartu dirbusi grupė).

- KRITIKOS IR PATIRTIES ETAPAS susideda iš dviejų dalių. Pirmoje dalyje dalyviai individualiai apmąsto, prisimena ir užrašo kritikuojamus dalykus Ateities seminaro tema. Mokiniais primenama, kad reikia atvirai ir nuoširdžiai išlieti savo susierzinimą, pyktį, parašyti, kas nepatinka. Jei neigiamas mintis ir pastebėjimas mokiniai pasiliks sau, niekas nesikeis. Tik po to dalyviai perskaito savo užrašytas mintis, jas sugrupuoja ir kiekvieną minčių grupę atitinkamai pavadina, pavyzdžiui, „Mokytojai“, „Bendraklasiai“, „Auklėtojai“, „Tėvai“

Panašu, kad, remdamiesi Ateities seminaro metodika, mes nušaukname net ne du, o tris žuikius. Pirma, skatinamas mokinių iniciatyvumas; antra, mokiniai ir mokytojai susidraugauja; trečia, surenkame medžiagą ir atliekame įsivertinimą. Per daugelį metų pastebime, kad mokyklos kultūroje vyksta pokyčių: ir mokiniai, ir mokytojai drąsiai atkreipia dėmesį į tobulintinus dalykus, tarpusavyje santykius, geba racionaliai planuoti mokyklos darbą gerinančias veiklas.

leva, Išlaužo pagrindinės mokyklos psichologė

ir pan. Kartais dirbant su lapeliais kyla naujų idėjų, kurios taip pat yra užrašomos ir sugrupuojamos.

- SVAJONIŲ IR UTOPIJOS ETAPE, atsižvelgiant į kritinius teiginius, suformuluojamos svajonės (tai, kas galėtų būti mokykloje po 15 metų). Pavyzdžiui, seminare „Draugiškumas“ mokiniai buvo skatinami atsakyti į klausimus, kas turėtų būti daroma mokykloje, klasėse, kad visi vaikai gražiai bendrautų, gerai jaustųsi, kaip turėtų atrodyti mokykla, kurioje visi vaikai ir suaugusieji yra draugiški, gerbia kitokią nuomonę ir kitokį žmogų?

- STRATEGIJOS ETAPO PIRMOJE dalyje grupės atskleidžia savo svajones. Visi dalyviai vaikšto, skaito, renka ir užsirašo jiems patikusias 2–3 kitų grupių idėjas.

- ANTROJE STRATEGIJOS ETAPO dalyje kiekviena grupelė iš visų surinktų ir savo grupės svajonių išrenka 1–2 svajones, parašo jų įgyvendinimo planą ir viešai pristato konkrečius žingsnius, padėsiančius realizuoti svajones.

- SU IDĖJŲ ĮGYVENDINIMU visus mokslo metus dirba Mokinių taryba: priimami sprendimai ir suaugusiųjų aplinkose, planuojamos ir įgyvendinamos veiklos klasėse.

- Po Ateities seminaro, kadangi jis paprastai užtrunka ilgai, mokykloje su mokiniais galima pavakarieniauti, pasiūlyti iš anksto sugalvoti veiklą, kad vakaras ir naktis mokykloje būtų įdomūs ir vienyti bendruomenę.

JEI NORĖSITE PLANUOTI MOKYKLOS KAITĄ PER PILIETIŠKŲ LYDERIŲ UGDYMĄ: rekomendacijos, kaip organizuoti mokytojų sutelktas diskusijas ir pilietiškumą stiprinančias veiklas mokykloje

Pagrindinis pilietiškų lyderius ugdančio projekto tikslas buvo orientuotas į mokyklų vadovus ir moky-

Mokytojų kasdienybė dažnai verčia susimąstyti apie pilietiškumą. Kažkoks faktas išprovokuoja diskusiją mokytojų kambaryje. Ir šitas pilietiškumo projektas buvo savotiškas pasitikrinimas, ar gebame diskutuoti struktūruotai.

Rasa, Išlaužo pagrindinės mokyklos direktorė

tojus kaip lyderius, gebančius savo pavyzdžiu įkvėpti mokinius, todėl siekėme įtvirtinti naujas mokytojų profesinio bendravimo ir bendradarbiavimo formas, stiprinančias mokytojų lyderystę.

Projekto partneriai – socialiniai tyrėjai – mokyklų bendruomenėms patarė išbandyti kitokią aktualių klausimų sprendimo formą – sutelktos diskusijos grupę, skatinančią apmąstyti naują pilietiškumo sampratos turinį, drąsinančią kalbėti, reikšti savo nuomonę ir padėti išgirsti kitaip manančius kolegas.

Dalijamės rekomendacijomis, kaip organizuoti tokį mokytojų susitikimą, ir pridėdame instrukcijas, kaip panaudoti sutelktos diskusijos medžiagą integruojant pilietiškumo ugdymo aspektus į kasdienes mokyklos veiklas. Norime perspėti, kad situacijos analizė, veiklų planavimas ir sprendimų priėmimas reikalauja nemažai laiko ir pozityvaus profesionalumo.

REKOMENDACIJOS, KAIP ORGANIZUOTI SUTELKTOS DISKUSIJOS GRUPĖS / KRITINĖS MOKYKLOS VEIKLOS REFLEKSIJAS

Sutelktos diskusijos grupės tikslas – kolegiškai dalytis patirtimi, mokytis vieniems iš kitų, kartu spręsti išskylančias problemas, kartu mąstyti, kaip galima patobulinti konkrečią mokyklos veiklos sritį.

Norint pasiekti sutelktos diskusijos tikslą, svarbūs šie dalykai:

- kad grupė nebūtų per didelė – geriausia kalbėtis septyniuose ar aštuoniuose;
- kad vienas iš mokytojų imtųsi diskusijos moderatoriaus vaidmens;
- kad moderuojantis mokytojas žinotų, jog jis **negali įsitraukti į diskusiją**, nes jis turi **vadovauti pokalbiui** tarp diskusijos dalyvių: rūpintis, kad diskusija netaptų paviršutiniška, kad nebūtų kalbama per ilgai apie tą patį, kad kalbėjimas leistų padaryti išvadą, apibendrinimą, o geriausia – įgalintų ateities sprendimus, kad pasisakytų visi diskusijos dalyviai ir apie viską. Moderatoriaus „tarnystė“ yra būtina – kitaip diskusijos nebūna efektyvios: kalbama ilgai ir apie viską iš karto, išsiskirstoma pavargus ir nieko nepasiekus;

- kad labai svarbu yra užprotokoluoti esminius diskusijos rezultatus. Jokiu būdu nereikia pažodžiui rašyti, kas ką pasakė. Užrašyti verta tik tai, kas yra svarbu: ką ketinama daryti sprendžiant konkrečią problemą, kada tai bus daroma, kas nustatyta, suprasta, įvardyta ir pan.;

- kad sutelktos diskusijos grupės dalyviai turėtų būti pasirenkami pagal analizės poreikį: galbūt vienu atveju prasmingiausia būtų diskusija tarp mokytojų, dirbančių su tomis pačiomis klasėmis, kitu atveju – vieno dalyko mokytojų diskusija. Spręsdami dėl grupės dalyvių pasirinkimo jauskitės visiškai laisvai, bet labai svarbu žinoti, kodėl konkrečiu atveju pasirenkami būtent tokie diskusijos dalyviai;

- kad diskusijos metu svarstomi klausimai yra tik gairės: jų nebūtina užduoti visų iš eilės ir taip, kaip parašyta. Galima atsirinkti klausimus, įterpti naujų (tik svarbu tai padaryti dar iki diskusijos, kad moderatorius jai galėtų tinkamai pasiruošti). Tik jūs esate tikrieji ekspertai, todėl tik jūs geriausiai išmanote, apie kokias problemas labai svarbu kalbėtis;

- kad kuriant klausimus yra svarbi tik viena taisyklė – klausimai turi būti **atviri**: jie yra tam, **kad paskatintų diskusiją** ir kad leistų padaryti išvadą, apibendrinimus, įžvalgas;

- kad diskusija būtų tikrai rezultatyvi, labai svarbu, jog jos dalyviai grupėje **jaustųsi saugūs**, galėtų kalbėti visiškai atvirai netgi apie savo problemas, klaidas ar rūpesčius. Todėl labai svarbu susitarti dėl **konfidencialumo**, kad visa asmeninė informacija liktų žinoma tik diskusijos grupės nariams, o kitus asmenis pasiektų tik dalykiniai apibendrinimai, išvados, planai, t. y. tai, kas surašyta protokole;

- kad **grupės diskusijos reikalauja nemažai laiko**, todėl rinktis dėl pusvalandžio ar valandos neverta. Geriausia diskusijai skirti tris valandas ar net ir visą pusdienį. Tačiau tada be galo svarbu daryti pertraukas! Jei skirtas laikas prabėgo, o diskusija tik įpusėjo, bet visiems jos dalyviams atrodo, kad ji yra naudinga, tereikia susitarti dėl kito susitikimo ir diskutuoti toliau.

KLAUSIMAI, SUSIJĘ SU PILIETIŠKUMO UGDYMO MOKYKLOJE SUTELKTOS DISKUSIJOS GRUPĖS / KRITINĖS MOKYKLOS VEIKLOS REFLEKSIJOS ORGANIZAVIMU

Kaip aptarti pilietiškumo ugdymo situaciją mokykloje ir kritiškai ją įvertinti?

Mokytojai dažnai nurodo, kad problema yra todėl, jog vaikai neturi susidariusių nuostatų, kažko yra neatsinešę iš šeimos, todėl mokytojams tenka dirbti su pasekmėmis. Intuityviai jautėm, kad pilietiškumas kaip mokinio atsakomybė, įsipareigojimas, žodžio laikymasis ar pagarba šalia esančiajam yra labai svarbu mokykloje. Kad pilietiškumo stoka yra priežastis problemų, su kuriomis susiduriame, pavyzdžiui, spręsdami matematikos uždavinius.

Renata, Skriaudžių pagrindinės mokyklos direktorė

BENDRI PASIRENGIMO MODERUOTI SUTELKTĄ DISKUSIJĄ KLAUSIMAI JOS MODERATORIUI

- Kokie yra mūsų tikslai, kuriuos užsibrėžiame, atlikdami pilietiškumo ugdymo situacijos mokykloje kritinę analizę? Ką norime ar turime sužinoti?

- Į kokius klausimus turi atsakyti mūsų sutelkta diskusija?

- Koks yra mūsų pilietiškumo ugdymo vertinimo kontekstas ar mokyklos situacija?

- Kam mūsų diskusijos rezultatai bus svarbiausi, kas toliau bus daroma?

- Koks yra papildomos informacijos poreikis?

- Kokie tikėtini interesų konfliktai?

KLAUSIMAI ATLIEKANT PILIETIŠKUMO UGDYMO SITUACIJOS ANALIZĘ

- **Pilietiškumo samprata.** Kokios trys mokinio savybės, įrodančios jo pilietiškumą, yra svarbiausios mūsų mokykloje? Kaip pilietiškumo siekį atskleidžia mokyklos tikslai? Kokie konkretūs požymiai rodo, kad pilietiškumas yra laikomas vertybe mūsų mokykloje?

- **Neformalus pilietiškumo ugdymas.** Kokias mokinio savybes mūsų mokykloje ugdo **socialinė veikla**? Kaip mes tai pastebime? Kaip mokykloje organizuojami renginiai (pavyzdžiui, Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienos minėjimas, akcija „Darom“ ir pan.) formuoja mokinių savanoriško dalyvavimo pilietiniame gyvenime įgūdžius? Kokie požymiai tai atskleidžia? Kodėl mokykloje organizuojami tokie renginiai pavyksta (arba nepavyksta)?

- **Formalus pilietiškumo ugdymas pilietinio ugdymo ir kitų dalykų pamokose.** Kaip planuojamos ir vyksta pilietiškumo ugdymo pamokos? Ar (ir kaip) pilietiškumo ugdymas integruojamas į kitus mokomuosius dalykus? Kokie taikomi nauji ar patrauklesni mokiniams ugdymo metodai?

- **Mokytojų pilietiškumo pavyzdžiai.** Koks mokytojų, mokyklos

vadovybės, kitų darbuotojų elgesys, kurį pastebi mokiniai, gali patvirtinti, kad mokykloje dirbantys suaugusieji yra pilietiški? Ar ši elgsena būdinga mokyklos kasdienybei?

- **Ryšiai su mokyklos aplinka.** Kaip mokinių pilietiniam ugdymui pasitelkiama mokyklos išorinė aplinka (seniūnija, parapija, vietos bendruomenė)? Kas rodo, kad šios pilietinio ugdymo formos yra paveikios? Kodėl bendri renginiai pavyksta (arba nepavyksta)?

KLAUSIMAI, PADĖSIANTYS INTERPRETUOTI SUTELKTOS DISKUSIJOS REZULTATUS

- **Sąsaja su praktine patirtimi ir kitais duomenų šaltiniais.** Ką reikėtų panagrinėti išsamiau? Apie ką diskusija nedavė jokių rezultatų?

- **Ryšiai ir priežastys.** Kaip galima paaiškinti konkrečius mokinių pilietiškumo ugdymo trūkumus ir privalumus? Kokiais pagrindiniais teiginiais galėtume apibendrinti diskusijos įžvalgas apie mūsų mokyklos pilietiškumo ugdymo situaciją?

- **Pirminės išvados.** Ar iš sutelktos diskusijos rezultatų jau galima daryti išvadas, siūlyti sprendimus, formuluoti tolesnes idėjas, išreikšti susirūpinimą, abejones, atkreipti dėmesį į tam tikrus pilietiškumo ugdymo dalykus?

- **Priemonės.** Kokias išvadas galima padaryti iš šios diskusijos rezultatų? Kokius tikslus sau keliamo? Kokiomis priemonėmis jų sieksime? Kokius žingsnius reikia žengti? Kas ir kokias atliks užduotis?

- **Sutelktos diskusijos rezultatų reikšmė.** Ką pilietiškumo ugdymo situacijos analizės rezultatai reiškia atskiriems individams, įvairioms jų grupėms – mokiniams, mokytojams, klasės auklėtojams, visai mokyklai?

Jeigu vaikas turi pilietiškumo dimensiją, tai per visų dalykų pamokas tai galima pastebėti, kokį dalyką bedėstyti. Ir tai yra motyvas, kodėl mokytojui svarbus pilietiškumo ugdymas – kad jam pačiam būtų lengviau per pamokas. Naudinga apie tai su mokytojais pasižnekėti planuojant metų veiklas.

Rasa, Išlaužo pagrindinės mokyklos direktorė

DISKUSIJOS REZULTATŲ APIBENDRINIMAS

Pilietiškumo ugdymo kryptis	Kas sekasi, kas pavyksta?	Ką reikia tobulinti?
Neformalus pilietiškumo ugdymas		
Formalus pilietiškumo ugdymas pilietinio ugdymo ir kitų dalykų pamokose		
Mokytojų pilietiškumo pavyzdžiai		
Ryšių su mokyklos aplinka panaudojimas ugdant pilietiškumą		

Pagrindinės įžvalgos apie pilietiškumo ugdymo situaciją mokykloje:

1.
2.
3.

Galimos pilietiškumo ugdymo tobulinimo kryptys ir priemonės:

1.
2.
3.

PILIETIŠKUMO UGDYMO ĮGYVENDINIMO VEIKLŲ PASIRINKIMO LOGIKA

Pilietiškumo ugdymo veiklos – tie dideli renginiai – yra neatsiejama mūsų mokyklos gyvenimo dalis: ir mokiniai, ir mokytojai įpratę juose dalyvauti. Kai kažkas organizuoja, mokytojai pritaria. Bet kuo toliau, tuo daugiau mokytojų įsitraukia ir noriai dalyvauja, nes įdomu kažką padaryti kitaip, kad nebūtų taip pat kaip praėjusiais metais, kad nebūtų nuobodu, kad keltų mokinių smalsumą.

Vida, Prienų „Ažuolo“ progimnazijos direktoriaus pavaduotoja ugdymui

Vyko sutelkta diskusija. Labai gerą galimybę įvertinti esamą situaciją suteikia tyrimo rezultatų pristatymas. Planuodami projekto veiklas, mes visas savo idėjas, kilusias sutelktos diskusijos metu, įrašėme į mokyklos veiklos planą.

Rasa, Išlaužo pagrindinės mokyklos direktorė

Pilietiškumas buvo integruojamas į mokyklos gyvenimą ir veiklas. Šūkis buvo neatskirti pilietiškumo ugdymo, kaip projekto, nuo realaus mokyklos gyvenimo.

Danutė, projekto „Pilietinės lyderystės ugdymas mokykloje“ vadovė

Pilietiškumas ir lyderystė – KIENO IR KAS:

- mokinys,
- klasės auklėtojas,
- dalyko mokytojas,
- mokyklos vadovas (-ai),
- mokykla,
- rajono savivaldybės švietimo darbuotojų bendruomenė.

Pilietiškumo ugdymo kryptys – KO SAVO MOKINIUS MOKYSIME KITAIP:

- dalyvavimo mokyklos savivaldoje;
- aktyvumo popamokinėje veikloje;
- domėjimosi viešaisiais reikalais;
- aplinkos tausojimo nuostatų;
- pagalbos teikimo šalia esantiems;
- asmeninės doros;
- patriotiškumo ir tarptautiškumo.

MODELIO ĮGYVENDINIMO PRIEMONIŲ PLANAS

PROJEKTO VEIKLA (valandėlė, akcija, diskusija, koncertas, susitikimas, kt.)	MOKYKLOS SITUACIJA, kurią veikla ar renginys padėtų keisti	LYGMUO (aš, klasė, mokykla, bendruomenė, rajonas, kt.)	SAVIRAIŠKAUS DALYVAVIMO PALAIKYMO TECHNIKOS (kodėl mokiniai turi norėti dalyvauti)	MOKYTOJŲ LYDERYSTĖ (kaip elgtis, kad mokiniai ir kolegų pastebėtų lyderystę)	DATA, atsakingi asmenys, reikalingos priemonės

NAUDINGOS NUORODOS, JEI NORITE APIE PILIETIŠKUMO UGDYMĄ ŽINOTI DAUGIAU

Pilietinės visuomenės ir pilietiškumo samprata

Pilietiškumas ir pilietinė visuomenė. Lyginamoji pilietiškumo sampratos analizė. Nevyriausybinių organizacijų paramos centras. 2012, Vilnius.

http://www.3sektorius.lt/docs/Pilietiskumas_analize_final_2013-01-17_16_00_54.pdf.

Pilietiškumo ugdymas Europoje

Citizenship Education in Europe. Euridyce. Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2012.

http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/citizenship_education_in_europe_en.pdf.
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/139LT_HI.pdf.

Skaitmeninis pilietiškumas

ES dvynių programos projektai, skirti aktyviam pilietiškumui ugdyti / Growing Digital Citizens. Developing active citizenship through eTwinning 2016.
https://www.etwinning.net/eun-files/book2016/eTwinningBook_2016.pdf.

Mike Ribble. *Digital citizenship in schools*, 2011. Chapter 2. The Nine Elements of Digital Citizenship. *International Society for Technology in Education*, 2011.

<http://www.iste.org/docs/excerpts/DIG-C12-excerpt.pdf>.

Pilietiškumas ir demokratija

Educating for democracy Background materials on democratic citizenship and human rights education for teachers. Council of Europe Publishing, 2010.

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802f727b>.

Globalaus pilietiškumo ugdymas

Global Citizens for Sustainable Development. A guide for teachers. UNESCO, Paris, 2014.

<http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002468/246888e.pdf>.

Global Citizenship Education: Preparing learners for the challenges of the 21st Century. UNESCO, Paris, 2014.

<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002277/227729E.pdf>.

ABOUT THE PROJECT IN ENGLISH

**Erasmus+ KA2 Cooperation and Innovation for Good Practices
programme 2 action "Strategic Partnerships for School Education"
project No LT01-KA201-013469-932871505 „Civic Leadership
Training in the School"
Duration of the project 2015–2017**

Project coordinator: Prienai Educational center / Prienai educational support service

Project partners:

- Prienai „Ažuolas“ progymnasium
- Prienai district Skriaudžiai basic school
- Prienai district Išlaužas basic school
- Baltic region research association
- St. Thomas's International School, Italy
- NiTiN, Norway – Nordisk Institutt for Trening og Internasjonalt Nettverk

The aim of the project – to develop school leaders and teachers as civic leaders, strengthening their competences in relation to educating pupils' national and European citizenship.

Why was this necessary?

Recently, the need to improve civic education and involvement of teachers in civic activities has been strongly felt. In order to make pupils more civic, have a stronger value system, participate actively in civic activities, we wanted to strengthen the public spirit of our teachers to become civic leaders and set an important example to our students.

Implemented project activities:

Meeting of partners in Lithuania: discussions, sharing good practice in the field of civic education, discussion of problems and project activities.

Research of the situation of civic leadership in schools.

Partners' meeting in Norway: analysis of the results of the research, discussion of evident needs, discussion of possibilities of the innovative civic education model.

Creating a model of educating a civic leader. The purpose of the model is to systematically pursue the development of civic leadership in schools, to provide guidance to teachers on how to effectively educate public spirit in students.

Meeting of the team of experts in the course of developing the educational model in Lithuania in order to discuss the process of the education model.

Project partners' meeting in Italy at the end of the development of the model to discuss the possibilities of application of the model and its further expansion.

International seminar for teachers and school headmasters in Italy based on the developed educational model.

International election of the most civic teacher. The winners were teachers, whose activities were acknowledged as the most successful in promoting public spirit in the educational process of the school. They were:

Valdonė Rasimienė, a teacher from Išlaužas basic school – for the ability to inspire public spirit.

Neringa Sincevičienė, a teacher from Skriaudžiai basic school – for the most effective solution to the problem;

Joanne Gillespie, a teacher from Viterbo St. Thomas international

school – for resolving a chronic problem;

Lina Suchorukovienė and her team from Ažuolas progymnasium – for promoting volunteering.

The final international conference in Lithuania to discuss the results of the project, to present civic actions, to share stories of success, to look into possibilities for further development of the model of civic leadership.

One of the most important results of the project is partnership among the schools of the project acquired during international meetings and cooperation. Implementation of the project will inspire partners of the countries to further develop the idea of educating a civic leader, to create, learn and cooperate in improving qualifications, to promote educational and regional development as well, to assist in creating new methods and civic initiatives, to actively involve students in ongoing initiatives and further motivation of public spirit.

The publication describes the intellectual product developed by the project – the Model of Civic Leadership Education at School, its methodology and examples of activities that contributed most in the development of

public spirit (citizenship). Here is the summary:

THE MODEL FOR EDUCATING CIVIC-MINDED LEADERS presented in a brief and, hopefully, clear manner for everybody to understand.

Why we want / do not want to be civic-minded or INTERNAL AND EXTERNAL MOTIVES FOR PARTICIPATING IN CIVIC ACTIVITIES

Internal motives	External factors
Appreciation, satisfaction, greater confidence, need for social interaction, self-expression, pleasure, intellectual stimulation (learning experience, sharing knowledge)	Reward, privilege, encouragement, avoiding penalty, pressure from the community, improvement of abilities, orientation towards norms, established reputation, feeling of duty to contribute, support.

Based on Tijūnaitienė, 2009, Nikartas, 2012

What is self-expressive participation?

One of the most significant motives of civic-minded activity is self-realization or self-expression. When performing actions, of which we are certain, we feel the freedom of choice rather than the pressure from the external powers. Internal motivation for civic activity manifests itself when we feel autonomous, there is room for making choices, when we are competent

and capable of performing activity, when we are in a good relationship with those beside us.

But how do we distinguish between self-expressive citizenship and its education?

Self-expressive citizenship is revealing one's experience, abilities, skills, and potential skills in civic activities. Civic education is creation of environments enabling to make decisions and to assume responsibility for one's own life and the life

of community (Leighton, 2011). A civic-minded individual makes a decision to participate in public life independently.

And how do civic-minded teachers work?

Civic leadership of teachers can be understood as civic-minded behaviour inside and outside school. It is a voluntary behaviour of teachers which is expressed through helping colleagues, autonomous activity, execution of non-binding duties in order to achieve school's goals, efficient use of working time, guidance for students, sustainable use of school's resources, sharing ideas, positive representation of school.

AND OUR PROJECT'S CIVIC EDUCATION MODEL IS THE FOLLOWING...

Civic education is:

- Based on values: focusing on values declared by the school;
- Active: the emphasis on learning by doing;
- Interactive: methods of discussions and debates are applied;
- Suitable: focusing on actual problems in life facing children and teenagers, and the society;
- Critical: encourages critical evaluation and reflection;

- Collaborating: learning in groups and collaborative learning.
- Inclusive: rightful to all students, irrespective of their abilities, social status, gender, etc.

Dimensions of civic education by encouraging self-expressive participation

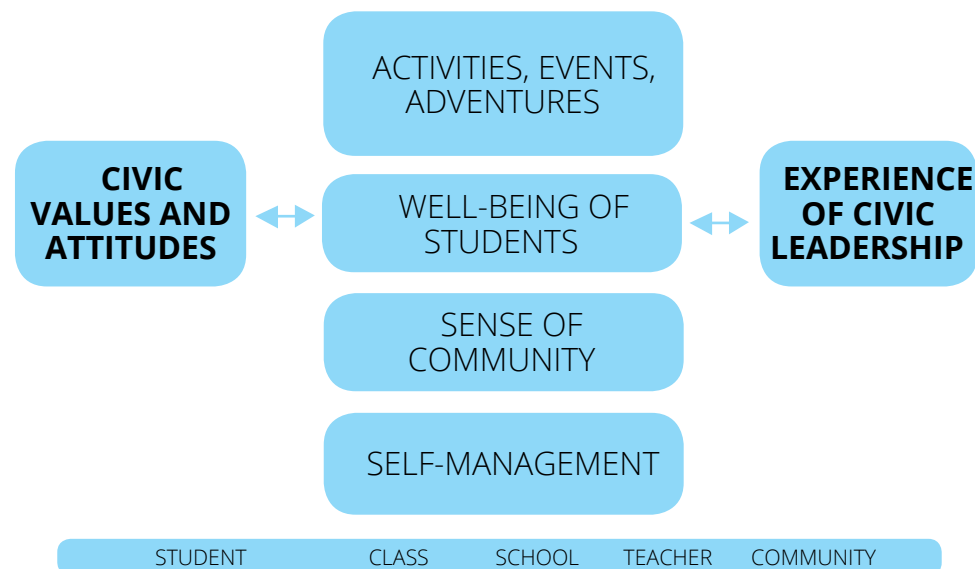
- ACTIVITIES, EVENTS AND ADVENTURES (groups, organizations, projects, actions, working bees, entertainment and other events).
- WELL-BEING OF STUDENTS (being accepted, respected, safe, enjoying time at school and considering it meaningful).
- SENSE OF COMMUNITY (membership, unity, sharing, taking care of others, help, obligations).
- SELF-MANAGEMENT (consulting each other, initiation, approval and implementation of

Activities of civic education Participation in school's self-government

- Activity in extra-curricular activities
- Interest in public affairs
- Provisions on environmental sustainability
- Assistance to surrounding people
- Personal ethics
- Patriotism

To put it in schemes:

SELF-EXPRESSIVE PARTICIPATION OF EVERYBODY

Stories of success in implementing the model of civic leadership education in specific schools:

Išlaužas basic school.

- Reflection days and individual conversations with students not only about their individual progress but also on all matters of interest to them. A new form of reflection, a reflection tree, is developed and actively used by all members of the community.
- Application of the methodology of the future seminar for the cultivation and promotion of pupils' public spirit.

- Cooperation with external partners of the school.
- Joint decision-making on the level of pupils' commitments in a classroom.

At the beginning of February Išlaužas basic school hosted a conference of students' self-governance institutions "I am a leader" for 36 students and their teachers from 7 schools of Prienai district. The conference was attended by Andrius Palionis, a member of the Seimas of the Lithuanian Republic, Algis Marcinkevičius, vice-mayor of Prienai district municipality, Tomas Skrupskas, the head

of Išlaužas neighbourhood, Danutė Stankevičienė, the director of Educational Center and Renata Pavlavičienė, a senior specialist of the Department of Education.

The conference began with an improvised press conference where pupils asked questions to honorable guests. To the question: "Have you actively participated in your school activities?" the guests replied that they had participated in sports and art activities. Sometimes they themselves wanted to, sometimes teachers encouraged them. The students wondered if the guests considered themselves to be leaders. Some of them said that they lacked the courage to admit the fact, others said, "Yes, I am a leader." And they shared their thoughts on leadership: "Leadership is the responsibility for those who believe in you. The leader is the one who openly admits having made a mistake" The guests told that they had met quite a few people in their lives who they looked up to. Now Lithuania needs many various leaders. Therefore, the students were encouraged to develop self-control, to be brave, noble, to be patriots of their own country and to discover themselves in volunteering. In the second part of the conference students - representatives of

local self-governance institutions – shared their insights on leadership in their schools: presented interesting activities of student councils and shared their stories of success. Summarizing the experience of students, Andrius Palionis emphasized the importance of activities of civic education.

Reflecting on the work of the conference, the students said they learned that "to be a leader one needs courage, modesty and activity. First of all, you need to be a leader for yourself, take responsibility and learn from mistakes", they realized that "leadership determines the future", made it clear that "everyone can become a leader, it's important to trust yourself, be willing and not to be afraid".

Skriaudžiai basic school.

- Active class meeting method to implement social goals.
- Implementation of students' initiatives

1 initiative: 4th grade students' initiative „Let's make bird houses together" To implement the selected activity, a plan was set and parents were invited to join. Bird houses were made and put up in the trees in the school park with the help of joint forces of students and their parents.

2 initiative. 5th grade students during the active meeting found out that they lack planning skills, so they decided to organize sports competition for 5th to 10th grade students. Each 5th grade student had a commitment and was responsible for a concrete relay. This way each student was encouraged to take active part in both planning an activity and implementing it as well.

3 initiative. 7th grade students in an active discussion came to a conclusion that the walls of the room where Russian and Arts subjects are taught could be painted with the images of the characters from Russian cartoons. Students chose various characters from cartoons "Masha and the Bear", "Just wait", "Hippo who was afraid of Vaccination" and several others.

4 initiative. 8th grade students chose an activity to help them reveal their team-work skills. Students found out that that they needed spaces to spend their leisure time and decided to have swings made with a help from social partners: farmer E. Gustaitis provided logistics and UAB „Skriaudžiai Timber" supplied timber. Students' parents joined the initiative as well.

5 initiative. Another example of self-expressing participation in civic leadership is 9th grade students.

They considered real life problems, linked their initiative with valuable social goals and implemented them in the campaign "Let's tidy up neglected graves". This activity brought the students together, helped them maintain great interpersonal relationship and focus on the common goal to tidy up neglected graves of prominent people from Skriaudžiai and its region.

6 initiative. „We want our school to be more beautiful and children to have a great time": that was the idea from 10th grade students. They made tables to play draughts Even though they left school after two weeks and couldn't make use of the tables themselves for long, they were happy for other students who would remember their good deeds.

Prienai „Ažuolas" progymnasium.

- Activities of young Maltese. Progymnasium is one of the two schools in Lithuania, where students are involved in Maltese activities (everywhere else only adults are involved).
- Meetings-discussions of all classes in school with school administration: "A cup of tea with school administration".
- Celebrating state holidays differently, in ways attractive to students. Pupils and teachers of Prienai "Ažuolas" progymnasium celebrated Lith-

uania's Independence day, March 11th in an ethnographic get-together "You are my only one" together with representatives from Išlaužas and Skriaudžiai basic schools. A jointly developed program was dedicated to the days of the Lithuanian language, development of students' civic moral values, promotion of Lithuanian folk heritage, customs and traditions.

This get-together was one of the events where we aimed to develop communication and cooperation among our and partners' schools participating in the Erasmus + project "Civic Leadership in a School". This was also a response to the survey, conducted in schools by the project partner Baltic region research association to find out what should be done to promote public spirit in school communities. Thus, teachers developed a program and participated in it together with pupils, their parents and social partners, fostering national self-esteem, respect for their country, its culture and language.

The hosts of the get-together Lina Venslovaitė, a teacher of Lithuanian and Milena Ruseckaitė, a student of the 7th grade introduced groups and their songs, organized a quiz

for students, parents and guests about Lithuania, its historical dates and memorable days. Young singers from „Ažuolas“ progymnasium sang popular songs about Lithuania, patriotic and Lithuanian folk songs. The literary composition prepared by the members of the Word theater revealed the beauty and vividness of the Lithuanian language. The children's band "Tututis" from Skriaudžiai basic school, dressed in linen costumes, delighted everyone with ethnographic songs and dances.

During the break, hosts and guests at the school cafe enjoyed ethnographic dishes and drinks of various Lithuanian regions. Everybody tasted buns with various stuffings, fried donuts, home-made bread with various sauces, oven-roasted potato pancakes and sausages with stewed sauerkraut. The participants of the evening had an opportunity to see how much ancient Lithuanians loved to eat after fasting.

After the break, the program was continued by soloists and the ensemble from Išlaužas basic school. Fun folk dances, games and circles were remembered. The get-together was closed with ribbons woven by participants in the colours of the Lithuanian flag.

Viterbo St. Thomas's international school

Strengthening students' self-governance by learning to make important decisions in their school life.

Participation of students in a charity event.

The chronic issue that was identified was a lack of awareness of how to participate in decision-making in school and at a local level. Students wanted to have their voices heard, but did not know how to make this happen. I decided to have the students look deeper into this issue while studying ancient history, and then to compare it to the society in which we live.

Therefore, Grade 5 from St. Thomas's studied various forms of government which developed in ancient societies, from the birth of democracy in ancient Greece, to its development in ancient Rome. They then organized a trip to the local town council, where they met with the deputy mayor and some councilors. They asked questions, and found out how people participate in a modern democracy, and what role children can play. They then took this information back to school, and reported to the school council. They then prepared to share their knowledge with their counterparts in Lithuanian schools involved in the project.

NAUDOTŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Aisley, J., Sschulz, W., Friedman, T. (2013). *ICCS 2009 Encyclopedia. Approaches to Civic and Citizenship Education Around the World*. Amsterdam. IEA.
2. Cowan, P., Maitles, H. (2012). *Teaching Controversial Issues in the Classroom: Key Issues and Debates*. Continuum International Publishing Group.
3. Christauskas, Č., Petrauskienė, R., Marcinkevičiūtė, L. (2012). Theoretical and Practical Aspects of Volunteer Organisation Members (Volunteers) Motivation. *Inžinerinė ekonomika – Engineering Economics*, Nr. 23 (5), p. 517–524.
4. Global Citizens for Sustainable Development (2016). *A Guide for teachers*. UNESCO 2016.
5. Educating for Democracy (2010). *Background materials on democratic citizenship and human rights education for teachers*. Council of Europe Publishing. Prieiga per internetą: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802f727b>.
6. Eckstein, D., Kaufman, J. A. (2012). The role of birth order in personality: An enduring intellectual legacy of Alfred Adler. *Journal of Individual Psychology*, Vol. 68 (1), p. 60–74.
7. Global Citizens for Sustainable Development (2014). *A Guide for teachers*. UNESCO, Paris. Prieiga per internetą: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002468/246888e.pdf>.
8. Global Citizenship Education: Preparing learners for the challenges of the 21st Century (2014). UNESCO, Paris. Prieiga per internetą: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002277/227729E.pdf>.
9. *Growing Digital Citizens. Developing active citizenship through eTwinning* (2016). Prieiga per internetą: https://www.etwinning.net/eun-files/book2016/eTwinningBook_2016.pdf.
10. Finkelstein, N. G. (2012). *What Gandhi Says – About Nonviolence, Resistance and Courage*. OR Books. New York. London.
11. Habermas, J. (2015). *Moral Consciousness and Communicative Action*. Wiley.
12. Hoskins, B. et al. (2006). *Measuring Active Citizenship in Europe*. Research Paper 4. Institute for the Protection and Security of the Citizen. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities CRELL.
13. *Youth and Society – The Long and Winding Road*. Third Edition (2014). Ed. Tyyskä, V. Toronto: Canadian Scholar's Press Inc.

14. Janmaat, J. G. et al. (2011). *Ability grouping, segregation and civic competences among adolescents*. Prieiga per internetą: <https://www.researchgate.net>.
15. Jégou F. et al. (2013). *Friendly hacking into public sector: co-creating public polices within regional governments*, Co-create Conference, Aalto University, Helsinki.
16. Leighton, A. (2011). *Making the right decisions in challenging times*. London: Random House Business Books.
17. Miliušienė, M., Zuzevičiūtė, V. School as a Community for Social Inclusion: Strategies for Inclusion / Mokykla kaip socialinės įterpties bendruomenė: įtraukiamosios strategijos. *Socialinis ugdymas*, Nr. 1 (33), p. 9–16.
18. Nikartas, S., Pocienė, A., Visockas, E. (2012). *Forms of community and neighbourhood participation ensuring security in Lithuania*. In: Working with volunteers. Building cohesive and safer communities through volunteering. A publication from the CECOPS project, 2012. Prieiga per internetą: <http://efus.eu/en/topics/tools-and-methods/citizen-participation/efus/2887/>.
19. Pilietiškumas ir pilietinė visuomenė. *Lyginamoji pilietiškumo sampratos analizė* (2012). Vilnius: Nevyriausybinų organizacijų paramos centras.
20. Pilietiškumo samprata (2013). Reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa. Vilnius: Vilmorus. Prieiga per internetą: http://www.3sektorius.lt/docs/Ataskaita_pilietiskumas_santrauka_2013-01-17_15_59_37.pdf.
21. Ribble, M. (2011). *Digital Citizenship in Schools*. Second Edition. International Society for Technology in Education.
22. Somech, A., Oplatka, I. (2015). *Organizational Citizenship Behavior in Schools. Examining the impact and opportunities within educational systems*. Routledge: Research in Education.
23. Spurga, S. (2012). *Demokratija ir pilietinė visuomenė nacionalinėse valstybėse ir Europos Sąjungoje: Vidurio ir Rytų Europos demokratizacija*. Monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
24. Tijūnaitienė, R. (2009). *Dalyvavimo pilietinės visuomenės organizacijose motyvacijos raiška ir plėtojimas*. Daktaro disertacija. Kaunas: Kauno technologijos universitetas.
25. Verma, K. G., Kalekin-Fishman, D. (2016). *Approaches to Educational and Social Inclusion: International Perspectives on Theory and Key Challenges*. Routledge.
26. Westheimer, J., Kahne, J. (2004). What kind of Citizen? The politics of Educating for Democracy. *American Educational Research Journal*, Vol. 41.
27. Vaičiulienė, A., Navickas, V. (2010). *Žmogaus raidos psichologija*. Vilnius: Versus aureus.
28. Zaleskienė, I., Daly, J. K. (2014). Socialiniam ugdymui(si) palanki aplinka ir jos kūrimo strategijos. *Socialinis ugdymas*, 38, Nr. 2, p. 17–27.
29. Zaleskienė, I. (2009). *Pilietiškumo ugdymo sistemos modeliavimas bendrojo lavinimo vidurinėje mokykloje*. Habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
30. Zuoza, R. (2011). *Mokyklos kultūros ir mokinių socializacijos sąsajos*. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas.
31. Žiliukaitė, R., Ramonaitė, A. (2009). Vertybinės nuostatos ir rinkėjų balsavimas. Ramonaitė A. (ed.), *Partinės demokratijos pabaiga? Politinis atstovavimas ir ideologijos*. Vilnius: Versus aureus, 2009, p. 122–157.

**PILIEGINĖS LYDERYSTĖS UGDYMAS MOKYKLOJE:
SĖKMĖS PATIRTYS**

Redaktorė Ligita Mykolaitienė
Maketuotoja Aušra Vismantaitė

2017-08-16. 6 sp. l. Tiražas 200 egz.

Leido ir spausdino UAB „Vitaė Litera“
Savanorių pr. 137, LT-44146 Kaunas
Puslapis internete www.tuka.lt
El. paštas info@tuka.lt